

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi osakesäästötilistä ja laiksi Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki osakesäästötilistä. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Finanssivalvonnasta annettua lakia.

Osakesäästötilistä annetussa laissa säädettäisiin oikeudesta tarjota osakesäästötilisopimusta, palveluntarjonnan aloittamisesta, säästösuoritusten tekemisestä sekä tuottojen maksusta ja säästövarojen nostosta. Lisäksi laissa säädettäisiin säästövarojen sijoittamisesta ja säilyttämisestä, palveluntarjoajan menettelytavoille asetettavista edellytyksistä, tiliin liittyvästä kirjanpidosta ja kuluista annettavista tiedoista. Osakesäästötilistä annetussa laissa säädettäisiin myös tilisopimuksen vähimmäissisällöstä sekä palveluntarjoajan ja säästäjän oikeudesta irtisanoa sopimus. Laissa ei säädettäisi erikseen luovutuksesta, panttauksesta, ulosmittauksesta tai varojen takaisinsaannista konkurssipesään.

Osakesäästötiliä saisivat tarjota luottolaitokset ja sijoituspalveluyritykset sekä niihin rinnastettavat Suomessa toimivat ulkomaiset palveluntarjoajat, jotka ovat sijoittautuneet Euroopan talousalueelle. Palveluntarjoajan menettelytapoihin sovellettaisiin sijoituspalvelulain säännöksiä.

Osakesäästötilille olisi mahdollista siirtää ainoastaan rahavaroja. Tilille tehtäviin talletuksiin asetettaisiin 50 000 euron enimmäisraja. Sen sijaan nostoihin ei asetettaisi euromääräisiä tai aikarajoituksia. Sijoituskohteet merkittäisiin säästäjän nimiin ja varat olisivat joko talletus-suojan tai sijoittajien korvausrahaston suojan piirissä, riippuen siitä, ovatko varat talletustilillä vai arvopapereina. Osakesäästötili olisi mahdollista avata myös alaikäisille henkilöille.

Palveluntarjoajan olisi pidettävä kirjanpitoa osakesäästötilin tapahtumista ja säästövaroilla hankituista varoista hankinta- ja myyntihintoineen viideltä vuodelta ja säilytettävä kirjanpito vähintään viisi vuotta osakesäästötilisopimuksen päättymisestä lukien. Palveluntarjoajan olisi annettava säästäjälle vähintään kerran vuodessa tiedot säästövaroista ja tilitapahtumista, perityistä kuluista sekä muista seikoista, joilla on säästäjälle olennaista merkitystä.

Osakesäästötilin verokohtelusta ja mahdollisista verokannusteista säädettäisiin erikseen verolaissa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:ää.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2019 samanaikaisesti osakesäästötiliä koskevien veromuutosten kanssa. Osakesäästötilille ei voida kuitenkaan ottaa vastaan varoja ennen 1 päivää tammikuuta 2020.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1.1 Laki sidotusta pitkäaikaissäästämistä.....	5
2.1.2 Sijoituspalvelulaki.....	7
2.1.3 Laki Finanssivalvonnasta.....	10
2.1.4 Laki vakuutusluokista.....	11
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	12
2.2.1 Kehitys EU:ssa.....	12
2.2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	12
2.3 Nykytilan arviointi.....	16
2.3.1 Kotitalouksien varallisuus.....	17
2.3.2 Kotitaloudet osana rahoitusmarkkinaa.....	21
2.3.3 Pitkäaikaissäästämistilit ja vakuutussopimukset.....	22
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	23
3.1 Tavoitteet.....	23
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	24
3.2.1 Osakesäästötilin varojen sijoittaminen.....	24
3.2.2 Sopimusmalli.....	25
3.2.3 Piensijoittajan tai säästäjän oikeudet.....	25
3.2.4 Palveluntarjoajan tehtävät.....	26
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	26
3.3.1 Osakesäästötilin voi avata luonnollinen henkilö.....	26
3.3.2 Säästäjän täysi määräysvalta osakesäästötilin varoihin ja oikeus irtisanoa osakesäästötisopimus ja vaihtaa palveluntarjoajaa.....	27
3.3.3 Sijoituskohteet.....	27
3.3.4 Kirjanpito.....	27
3.3.5 Osakesäästötisopimus.....	28
3.3.6 Palveluntarjoajat.....	28
3.3.7 Palveluntarjoajan menettelytavat.....	28
3.3.8 Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa sopimus.....	28
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	28
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	28
4.1.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan.....	29
4.1.2 Yritysvaikutukset.....	31
4.1.3 Vaikutukset julkiseen talouteen.....	31
4.1.4 Vaikutukset kansantalouteen ja kokonaisselvitys vaikutuksista.....	32
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	32
4.3 Ympäristövaikutukset.....	32
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	32
5 ASIAN VALMISTELU.....	33
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	33
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	33

6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	36
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	37
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	37
1.1	Laki osakesäästötilistä	37
1.2	Laki Finanssivalvonnasta	41
2	VOIMAANTULO	41
3	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	41
3.1	Hallinnolliset seuraamukset	42
3.2	Määräyksenantovaltuus	42
3.3	Elinkeinoharjoittamisen vapaus	42
	LAKIEHDOTUKSET	44
	1. Laki osakesäästötilistä	44
	2. Laki Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n muuttamisesta	50
	LIITTEET	51
	RINNAKKAISTEKSTI	51
	2. Laki Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n muuttamisesta	51
	LIITE: OSAKE- JA SIOITUSSÄÄSTÖTILI VERTAILUMAISSA	52

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

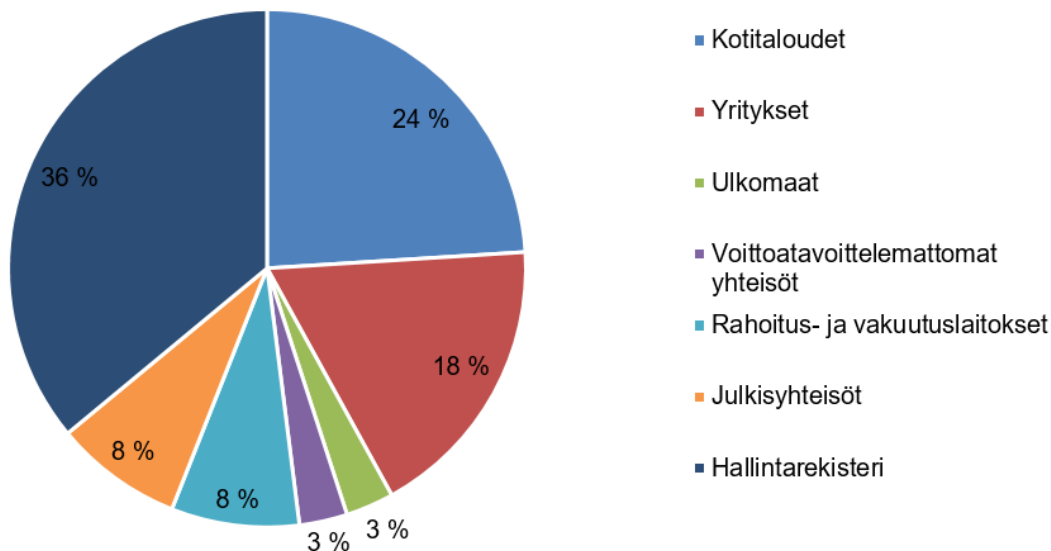
Komissio julkaisi tiedonannon Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle pääomamarkkinaunionia koskevan toimintasuunnitelman väliarvioinnista pääomamarkkinaunionin luomiseen liittyvistä toimista 8 päivänä kesäkuuta 2017 (COM(2017) 292 final), jäljempänä *tiedonanto*. Tiedonannossa käsitellään tarkemmin niitä toimenpiteitä, joilla pyritään toteuttamaan pääomamarkkinaunionin osatekijät vuoteen 2019 mennessä. Yhtenä pääomamarkkinaunionin tavoitteena on vähittäissijoittamisen edistäminen, johon kuuluu muun muassa henkilökohtaista eläketuotetta koskeva lainsäädäntöehdotus, vähittäissijoitustuotteiden jakelujärjestelmistä EU:ssa tehtävän tutkimuksen jatkotoimet sekä vähittäissijoittajien aktiivisempi osallistaminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan.

Erilaisia rahoitusvälineitä ovat esimerkiksi osakkeet, joukkovelkakirjalainat, sijoitusrahastot ja erilaiset vakuutussidonnaiset tuotteet. Useassa EU:n jäsenvaltiossa on mahdollistettu yhtenä sijoitusmallina osakesäästötili tai myös sijoitussäästötiliksi kutsuttu malli, jossa tilin sallittuina sijoituskohteina voi olla muitakin kuin osakkeita. Eri valtioissa käytänteet eroavat siinä, onko tilille siirrettävä pääoma oltava rahavaroina tai sallitaanko esimerkiksi arvopaperien siirto suoraan perustettavalle tilille tietyn määräajan aikana. Eroja on myös siinä, mitkä palveluntarjoajat voivat tarjota tiliä, kenelle tili voidaan avata ja onko tilille asetettu jokin vähimmäis- tai enimmäistalletuksen raja. Lisäksi osakesäästötilien verokohtelu eroaa huomattavasti valtioittain. Yhteistä veromalleille on, että ne luovat kannusteen tilin käyttöön. Suomessa ei ole säädetty osakesäästötileistä.

Vuoden 2017 lopussa suomalaisia pörssiosakkeita omistavia kotitalouksien arvo-osuustilejä oli noin 800 000. Vuoden 2017 lopulla kotitalouksien rahoitusvaroista talletuksia oli 86,1 miljardia euroa, pörssiosakkeita 38,5 miljardia euroa ja rahasto-osuuksia 24,3 miljardia euroa.

Kotitalouksien osuus osakeomistuksista oli 24 prosenttia (kuvio 1). Suurin osuus osakeomistuksista oli institutionaalisilla sijoittajilla eli rahoitus- ja vakuutuslaitoksilla (36 prosenttia). Kolmanneksi suurin omistajaryhmä oli yritykset (18 prosenttia). Mahdollisimman laaja, riskinottohalukkuudeltaan erilainen sijoittajajoukko tukee arvopaperien tehokasta vaihdantaa. Ruotsissa sijoitussäästötilien (*investeringssparkonto*) käyttöönotto vuonna 2012 on lisännyt kotitalouksien osakesijoituksia ja on vaikuttanut myönteisesti pörssikaupankäyntiin.

Kuvio 1. Osakeomistuksen jakautuminen sektoreittain kesäkuussa 2018

Lähde: Euroclear.

Osakesäästötileillä olisi mahdollista ohjata varoja erityisesti talletuksista osakesijoituksiin. Jos varoja ohjautuisi entistä enemmän suomalaisiin pörssiosakkeisiin, olisi tällä myös myönteisiä vaikutuksia yritysten rahoitukseen.

Valtiovarainministeriön työryhmä on esittänyt työryhmäraportissaan, että verotuksen näkökulmasta sijoitus- tai osakesäästötilin käyttöönoton perusteena voidaan pitää lähinnä neutraalisuusperiaatetta (*Eri sijoitusmuotojen verokohtelu, valtiovarainministeriön julkaisu 14/2018*). Suoraan osakesijoittamiseen tuotettaisiin tällöin samoja verotuksellisia etuja, joita liittyy muihin välillisen sijoittamisen muotoihin, kuten säästöhenkivakuutuksiin ja kapitalisaatiosopimuksiin. Sijoitus- tai osakesäästötilin käyttöönotolla olisi työryhmän arvion mukaan merkittäviä vaikutuksia verotuottoihin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä

Lakia sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (1183/2009), jäljempänä *PS-tililaki*, sovelletaan säästämistä koskevaan sopimukseen, jonka ehtojen mukaan säästövarat ovat nostettavissa vasta, kun säästövaroihin oikeutettu saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehdoissa mainittu säästövaroihin oikeutetun elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy (jäljempänä *säästämissopimus*). Lakia ei sovelleta vakuutus sopimukseen perustuvaan säästämiseen.

Laissa on tarkemmin määritelty ne tahot, joilla on oikeus tarjota säästämistiliä. Lain 3 §:n mukaan tällaisia palveluntarjoajia ovat luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt, yhteissijoitusyritykset ja vaihtoehtorahastojen hoitajat. Laissa tarkoitettuja palveluntarjoajia ovat

myös ulkomaiset luottolaitokset, ulkomaiset sijoituspalveluyritykset ja ulkomaiset Euroopan talousalueella toimivat rahastoyhtiöt.

Palveluntarjoaja saa tarjota säästämissopimuksia ilmoitettuaan siitä Finanssivalvonnalle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti vähintään kuukautta ennen toiminnan aloittamista ja siihen on liitettävä riittävä ja luotettava selvitys toiminnan järjestämisestä. Finanssivalvonta voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä.

Lain 5 §:ssä säädetään säästösuoritusten tekemisestä ja säästövarojen nostamisesta. Palveluntarjoaja saa säästämissopimuksen nojalla vastaanottaa säästäjältä vain rahavaroja. Varat on vastaanotettava säästämissopimuksessa yksilöidylle säästämistilille. Säästövarat voidaan suorittaa säästövaroihin oikeutetulle ainoastaan rahana säästämistililtä lain 1 §:ssä tarkoitetun nostoperusteen täytyttyä, lukuun ottamatta lain 11—13 §:ssä säädettyjä tilanteita. Säästämistilille ei saa tehdä säästösuorituksia sen jälkeen, kun nostoperuste tai, jos nostoperusteita on useita, kaikki nostoperusteet ovat täyttyneet ja säästösuorituksia on alettu nostaa kaikkien nostoperusteiden perusteella.

Säästövarojen sijoittamista on rajoitettu lain 6 §:ssä. Varat on sijoitettava, siltä osin kuin niitä ei ole sovittu jätettäväksi säästämistilille, säästövaroihin oikeutetun nimissä säästämissopimuksessa tarkemmin sovitulla tavalla yhteen tai useampaan sijoituskohteeseen. Tällaisia sijoituskohteita ovat talletuspankin tai siihen rinnastettavan ulkomaisen luottolaitoksen tarjoama tili, arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettu arvopaperi, joka on kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa (1070/2017) tarkoitettulla säännellyllä markkinalla tai sanotussa laissa tarkoitettussa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä kaupankäynnin kohteena taikka Euroopan talousalueen ulkopuolella niihin rinnastettavan kaupankäynnin kohteena ja jonka liikkeeseenlaskija on velvollinen noudattamaan arvopaperimarkkinalain 3—10 luvun tai kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 5 luvun 2 §:n mukaista taikka niihin rinnastettavaa tiedonantovelvollisuutta. Lisäksi mahdollisia sijoituskohteita ovat arvopaperimarkkinalain 4 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu julkisyhteisön liikkeeseen laskema tai takaama arvopaperi, sijoitusrahastolaissa (48/1999) tarkoitettu rahasto-osuus sekä mainitun lain 128 §:ssä tarkoitetun yhteissijoitusyrityksen osuus sekä vaihtoehtorahastojen hoitajista annetussa laissa (162/2014) tarkoitetun vaihtoehtorahaston osuus, jos vaihtoehtorahaston sääntöjen mukaan sen osuuksia voidaan tarjota ei-ammattimaisille asiakkaille.

Palveluntarjoajan on 6 §:n 4 momentin mukaan huolehdittava siitä, että säästövarojen sijoittamisesta saadut korot, osingot ja muut tuotot sekä sijoituskohteiden ja niihin liittyvien oikeuksien luovutuksesta ja pääoman takaisinmaksusta kertyvät varat suoritetaan säästämistilille, jollei varoja välittömästi sijoiteta uudelleen.

Lain 7 §:ssä säädetään palveluntarjoajan selonotto- ja tiedonantovelvollisuudesta ennen sopimuksen tekemistä. Palveluntarjoajan on ennen säästämissopimuksen tarjoamista hankittava riittävät tiedot säästäjän sijoituskokemuksesta ja -tietämyksestä. Palveluntarjoajan on lisäksi annettava säästäjälle hyvissä ajoin ennen säästämissopimuksen tekemistä perustiedot palveluntarjoajasta sekä riittävät ja olennaiset tiedot sopimuksesta, jotta säästäjä voi luotettavasti arvioida palveluntarjoajaa, sopimusta ja erityisesti sopimukseen liittyviä riskejä. Tietoja annettaessa tulee kiinnittää huomiota säästämissopimukseen mahdollisesti liittyvien sijoituskohteiden valinnan kannalta olennaisiin seikkoihin, ottaen erityisesti huomioon säästäjän aikaisempi sijoituskokemus ja -tietämys sekä sijoituskohteisiin liittyvät riskit.

Palveluntarjoajan on annettava 8 §:n nojalla säästäjälle ja muulle säästövaroihin oikeutetulle vähintään kerran vuodessa tieto säästövaroista ja niiden tuotosta, perityistä kuluista sekä muis-

ta sellaisista sopimusta koskevista seikoista, joilla on säästäjälle tai muulle säästövaroihin oikeutetulle ilmeistä merkitystä.

Laissa säädetään myös säästämissopimuksen sisällöstä. Sopimuksessa on todettava muun muassa sopimuksen osapuolet, muu säästövaroihin oikeutettu, sopimuksen nojalla perittävät maksut ja muut kulut sekä näiden määräytymisperusteet, sijoituskohteet, joihin säästövaroja voidaan sijoittaa, sijoittamisessa noudatettava osakestrategia ja sijoitusten riskitaso sekä säästämisaika.

Palveluntarjoaja saa irtisanoa sopimuksen vain, jos palveluntarjoaja on asetettu selvitystilaan tai konkurssiin taikka on muuten menettänyt oikeutensa tarjota säästämissopimuksia. Palveluntarjoajan, selvitysmiesten tai konkurssipesän on tällöin viivytyksettä irtisanottava säästämissopimus ja siirrettävä säästövarat säästäjän ilmoittamalle toiselle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle.

Säästäjällä on oikeus irtisanoa säästämissopimus kirjallisesti, jos hän on tehnyt toisen säästämissopimuksen tai tarkoitukseltaan vastaavan vakuutusopimuksen ja kertyneet säästövarat siirretään suoraan mainitun sopimuksen osapuolena olevalle palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle. Irtisanomisilmoituksessa on mainittava, mille palveluntarjoajalle tai vakuutusenantajalle varat siirretään. Varat on siirrettävä 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

2.1.2 Sijoituspalvelulaki

Sijoituspalvelulakia (747/2012) sovelletaan liiketoimintaan, jossa tarjotaan sijoituspalvelua tai harjoitetaan sijoitustoimintaa. Lakia ei sovelleta 1 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan sijoitusrahastolaissa tarkoitettuun rahastoyhtiöön tai säilytisyhteisöön eikä vaihtoehtorahastojen hoitajista annetussa laissa tarkoitettuun vaihtoehtorahastojen hoitajaan, niiden säilytisyhteisöön, erityiseen säilytisyhteisöön tai omaisuudenhoitajaan, ellei 1 luvun 4 ja 6 §:stä muuta johdu.

Lain 1 luvun 4 §:ssä säädetään, että luottolaitokseen, joka tarjoaa sijoituspalveluja tai harjoittaa sijoitustoimintaa sekä tarjoaa oheispalveluja, sovelletaan näiden palvelujen osalta erinäisiä sijoituspalvelulain säännöksiä. Samoin sijoituspalvelulain säännöksiä sovelletaan osin rahastoyhtiöön, joka tarjoaa sijoituspalveluja siten kuin sijoitusrahastolaissa säädetään ja vaihtoehtorahastojen hoitajaan, joka tarjoaa sijoituspalveluja siten kuin vaihtoehtorahastojen hoitajista annetussa laissa säädetään.

Mitä 16 luvun 1 §:ssä säädetään sijoituspalveluyrityksen ja sen omistajien, toimitusjohtajan ja hallituksen jäsenten vahingonkorvausvelvollisuudesta, koskee vastaavasti luottolaitosta, rahastoyhtiötä ja vaihtoehtorahastojen hoitajaa sekä niiden omistajia, toimitusjohtajaa ja hallituksen jäseniä.

Lain 1 luvun 14 §:ssä määritellään rahoitusväline. Rahoitusvälineellä tarkoitetaan:

- 1) arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettua arvopaperia;
- 2) sellaista yhteissijoitusyrityksen osuutta ja rahamarkkinavälinettä, joka ei ole 1 kohdassa tarkoitettu arvopaperi;
- 3) optiota, termiiniä tai muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena on arvopaperi, valuutta, korko, tuotto, päästöoikeus, toinen johdannaissopimus, rahoitusmarkkinoihin liittyvä

indeksi tai muu tunnusluku ja joka voidaan toteuttaa luovuttamalla kohde-etuus tai tilittämällä sen nettoarvo;

4) optiota, termiiniä tai muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena on hyödyke ja joka on toteutettava tai voidaan toteuttaa nettoarvon tilityksellä jonkin osapuolen niin halutessa muutoin kuin maksukyvyttömyyden vuoksi tai sopimuksen päättyessä muusta syystä;

5) optiota tai muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena on hyödyke ja joka voidaan toteuttaa kohde-etuus luovuttaen, kun sillä käydään kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla tai monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä tai organisoidussa kaupankäyntijärjestelmässä lukuun ottamatta tukkutason energiatuotetta, jolla käydään kauppaa organisoidussa kaupankäyntijärjestelmässä, ja joka on toteutettava kohde-etuus luovuttaen;

6) muuta kuin 5 kohdassa tarkoitettua optiota, termiiniä tai muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena on hyödyke ja joka voidaan toteuttaa kohde-etuus luovuttaen, jos johdannaissopimusta ei ole tarkoitettu kaupallisiin tarkoituksiin ja se on muiden johdannaissopimusten kaltainen;

7) luottoriskin siirtoon tarkoitettua johdannaissopimusta;

8) hinnanerosopimusta;

9) optiota, termiiniä tai muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena ovat ilmastonvaihtelut, kuljetusmaksut, inflaatioasteet tai muut viralliset taloustilastot ja joka on toteutettava tai voidaan toteuttaa nettoarvon tilityksellä, jonkin osapuolen niin halutessa muutoin kuin maksukyvyttömyyden vuoksi tai sopimuksen päättyessä muusta syystä, sekä muuta johdannaissopimusta, jonka kohde-etuutena ovat edellä tässä pykälässä mainitsemattomat varat, oikeudet, velvollisuudet, indeksit ja muut tunnusluvut ja joka on muiden johdannaissopimusten kaltainen, kun otetaan huomioon ainakin se, käydäänkö sillä kauppaa kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitetulla säännellyllä markkinalla, monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä tai organisoidussa kaupankäyntijärjestelmässä;

10) päästöoikeutta, joka on tunnustettu kasvihuonekaasujen päästöoikeuksien kaupan järjestelmän toteuttamisesta yhteisössä ja neuvoston direktiivin 96/61/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/87/EY (päästökauppajärjestelmä) vaatimuksia vastaavaksi sekä vastavuoroisesti yhteisön järjestelmän ja muiden kasvihuonekaasujen päästökauppajärjestelmien välillä.

Sijoituspalvelu ja sijoitustoiminta on määritelty lain 1 luvun 15 §:ssä. Sijoituspalvelulla tai sijoitustoiminnalla tarkoitetaan:

1) rahoitusvälineitä koskevien toimeksiantojen vastaanottamista ja välittämistä (toimeksiantojen välittäminen);

2) rahoitusvälineitä koskevien toimeksiantojen toteuttamista asiakkaan lukuun (toimeksiantojen toteuttaminen);

3) omaa pääomaa vastaan tapahtuvaa kaupankäyntiä, jonka tuloksena on yhtä tai useampaa rahoitusvälinettä koskevien liiketoimien toteuttaminen (kaupankäynti omaan lukuun);

4) rahoitusvälineiden hoitamista asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen nojalla siten, että päätösvalta sijoittamisesta on annettu kokonaan tai osittain toimeksiannon saajalle (omaisuudenhoito);

5) yksilöllisen suosituksen antamista asiakkaalle tiettyä rahoitusvälinettä koskevaksi liiketoimeksi (sijoitusneuvonta);

6) rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskun tai myynnin järjestämistä antamalla siihen liittyvä merkintä- tai ostositoumus (liikkeeseenlaskun takaaminen);

7) rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskun tai myynnin järjestämistä ilman merkintä- tai ostositoumuksen antamista (liikkeeseenlaskun järjestäminen);

8) rahoitusvälineiden kaupankäynnin järjestämistä kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitettussa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä (monenkeskisen kaupankäynnin järjestäminen);

9) joukkovelkakirjojen, strukturoitujen rahoitustuotteiden, päästöoikeuksien tai johdannaissovimusten kaupankäynnin järjestämistä kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa tarkoitettussa organisoidussa kaupankäyntijärjestelmässä (organisoidun kaupankäynnin järjestäminen).

Sijoituspalvelulain 9 luvun 1 §:n mukaan sijoituspalveluyrityksen on järjestettävä sen hallintaan luovutettujen asiakkaan rahoitusvälineiden ja rahavarojen (asiakasvarat) säilyttäminen ja käsittely luotettavalla tavalla.

Sijoituspalveluyrityksen on asiakasvarojen säilyttämisessä ja käsittelyssä erityisesti huolehdittava siitä, että sijoituspalveluyrityksen varat pidetään selkeästi erillään asiakasvaroista ja luottolaitoksia lukuun ottamatta estettävä rahavarojen käyttäminen sijoituspalveluyrityksen omaan lukuun.

Sijoituspalveluyrityksen on pidettävä luotettavasti kirjaa asiakasvaroista siten, että kunkin asiakkaan asiakasvarat ovat riittävästi eriteltynä muiden asiakkaiden varoista. Sijoituspalveluyrityksen on sijoitettava 9 luvun 3 §:n mukaan asiakkaan rahavarat viipymättä tilille keskuspankkiin, talletuspankkiin tai muussa valtiossa toimiluvan saaneeseen talletusten vastaanottamiseen oikeutettuun luottolaitokseen. Asiakkaan rahavarat voidaan asiakkaan nimenomaisella suostumuksella sijoittaa myös Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidyn siirtokelpoisiin arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia (yhteissijoitusryitykset) koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/65/EY tai vaihtoehtoisten sijoitusrahastojen hoitajista ja direktiivin 2003/41/EY ja 2009/65/EY sekä asetuksen (EY) N:o 1060/2009 ja (EU) N:o 1095/2010 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/61/EU edellytykset täyttävän tai muutoin valvonnan kohteena olevan ja rahalaitossektorin taseesta annetun Euroopan keskuspankin asetuksen (EU) N:o 1071/2013 2 artiklan vaatimukset täyttävän rahamarkkinarahaston rahasto-osuuksiin.

Jos asiakkaan rahavarat sijoitetaan muulla tavalla kuin tilille keskuspankkiin, sijoituspalveluyrityksen on harkittava erityisesti asiakasvarojen hajauttamistarvetta ja noudatettava riittävää ammattitaitoa, huolellisuutta ja varovaisuutta rahavarat säilyttävän talletuspankin, ulkomaisen luottolaitoksen ja rahamarkkinarahaston valitsemisessa ja säännöllisesti arvioitava asiakkaiden rahavarojen säilyttämiseen liittyvien vaatimusten täyttymistä.

Jos sijoituspalveluyritys säilyttää rahavaroja samaan konserniin kuuluvassa yhteisössä, voi säilytettävien varojen määrä olla korkeintaan 20 prosenttia kaikista tällaisista rahavaroista. Vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on 1 momentissa tarkoitetun kolmannen osapuolen turvallisuus sijoituspalveluyrityksen toiminnan luonne, laatu, laajuus ja erityisesti asiakkaiden rahavarojen pieni määrä huomioon ottaen perusteltua. Sijoituspalveluyrityksen on arvioitava säännöllisesti hajautusvaatimuksesta poikkeamisen perusteiden täyttymistä ja osoitettava Finanssivalvonnalle arvionsa perusteet.

Sijoituspalvelun tarjoaja, joka on talletuspankki, saa kuitenkin sijoittaa asiakkaan rahavarat saman talletuspankin tilille.

Lain 10 luvussa säädetään menettelytavoista asiakassuhteissa. Luvun 4 §:ssä säädetään soveltuvuuden ja asianmukaisuuden arvioinnista, 5 §:ssä sijoituspalveluyrityksen tiedonantovelvollisuudesta ja 7 §:ssä tietojen antamisesta asiakkaalle.

Sijoittajien korvausrahastosta säädetään lain 11 luvussa. Luvun 1 §:n mukaan sijoittajien rahavarojen ja rahoitusvälineiden, jäljempänä *saaminen*, turvaamiseksi sijoituspalveluyrityksen on kuuluttava korvausrahastoon. Vaatimus jäsenyydestä ei koske sijoituspalveluyritystä, joka tarjoaa sijoituspalveluna yksinomaan toimeksiantojen välittämistä, sijoitusneuvontaa tai monenkeskisen kaupankäynnin järjestämistä ja jolla ei ole hallussaan tai hallinnoitavana asiakasvaroja.

Korvausrahaston varoista korvataan 11 luvun 7 §:n mukaisesti sijoituspalveluyrityksen hallussa tai hallinnoitavana sijoituspalvelun tarjoamisen yhteydessä olevat suojan piiriin kuuluvien sijoittajien saamiset. Samalle sijoittajalle maksettavan korvauksen määrä on yhdeksän kymmenesosaa sijoittajan samalta sijoituspalveluyritykseltä olevan saamisen määrästä, kuitenkin enintään 20 000 euroa.

Sijoittajalle maksettava korvaus on laskettava sen päivän markkina-arvon mukaan, jona Finanssivalvonta teki 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun päätöksen tai jona sijoituspalveluyritys asetettiin konkurssiin tai saneerausmenettely aloitettiin, riippuen siitä kumpi päivä on aikaisemmin. Korvaus on maksettava sijoittajalle, jolla on täysimääräinen oikeus sijoituspalveluyrityksen hallussa oleviin saamiin. Jos korvattavalla saamisella on useita yhteisöomistajia, kullekin yhteisöomistajalle kuuluva osuus otetaan huomioon laskettaessa sijoittajalle maksettavan korvauksen enimmäismäärää.

2.1.3 Laki Finanssivalvonnasta

Hallinnollisten seuraamusten määräämisestä, julkistamisesta ja täytäntöönpanosta säädetään Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 4 luvussa. Lain 40 §:n 3 momentissa säädetään, että seuraamusmaksua ei voida määrätä luonnolliselle henkilölle teosta tai laiminlyönnistä, joka on laissa säädetty rangaistavaksi. Finanssivalvonta voi kuitenkin määrätä seuraamusmaksun ja jättää asian ilmoittamatta esitutkintaviranomaiselle, jos teko tai laiminlyönti on sen haitallisuus, siitä ilmenevä tekijän syyllisyys sekä siitä saatu hyöty ja muut tekoon tai laiminlyöntiin liittyvät seikat huomioon ottaen kokonaisuutena arvioiden vähäinen. Pykälän 4 momentin mukaan seuraamusmaksu voidaan määrätä oikeushenkilölle määrättävän seuraamusmaksun lisäksi tai sen sijasta sellaiselle oikeushenkilön johtoon kuuluvalla henkilölle, jonka velvollisuuksien vastainen edellä tässä pykälässä säädetty teko tai laiminlyönti on. Kyseiselle henkilölle määrättävän seuraamusmaksun edellytyksenä on, että henkilö on merkittäväällä tavalla myötävaikuttanut tekoon tai laiminlyöntiin.

Finanssivalvonta määrää seuraamusmaksun 41 §:ssä säädetyllä tavalla. Seuraamusmaksun määrä perustuu kokonaisarviointiin. Seuraamusmaksun määrää arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, laajuus ja kesto aika sekä tekijän taloudellinen asema. Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon menettelyllä saavutettu hyöty ja sillä aiheutettu vahinko, jos ne ovat määritettävissä, tekijän yhteistyö Finanssivalvonnan kanssa asian selvittämiseksi ja toimenpiteet rikkomisen toistumisen estämiseksi, muut ja aiemmat finanssimarkkinoita koskeviin säännöksiin kohdistuneet rikkomukset ja laiminlyönnit sekä menettelyn mahdolliset vaikutukset rahoitusjärjestelmän vakaudelle.

Seuraamusmaksu saa olla enintään kymmenen prosenttia oikeushenkilön tekoa tai laiminlyöntiä edeltävän vuoden liikevaihdosta, kuitenkin enintään kymmenen miljoonaa euroa. Jos tilinpäätös ei ole seuraamusmaksua määrättäessä vielä valmistunut, seuraamusmaksu on määrättävä sitä edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta. Jos oikeushenkilö on vasta aloittanut toimintansa eikä tilinpäätöstä ole saatavissa, liikevaihto voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu saa olla enintään kymmenen prosenttia hänen viimeksi toimitetun verotuksen mukaisista tuloistaan, kuitenkin enintään 100 000 euroa. Jos tuloja ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.

Jos finanssimarkkinoilla palveluja tarjoavalle luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu koskee hänen 5 §:n 17 kohdan nojalla valvottavaa elinkeinotoimintaansa, seuraamusmaksu saa olla enintään kymmenen prosenttia hänen tästä elinkeinotoiminnastaan saamista viimeksi toimitetun verotuksen mukaisista tuloistaan, kuitenkin enintään 2,5 miljoonaa euroa.

2.1.4 Laki vakuutusluokista

Kapitalisaatiosopimuksella tarkoitetaan vakuutusluokista annetun lain (526/2008) henkivakuutusluokkaan 6 kuuluvaa vakuutusyhtiön kanssa tehtyä säästö- tai sijoittamissopimusta. Kapitalisaatiosopimus käsittää vakuutusteknisiin laskelmiin perustuvat kertyneen pääoman takaisinmaksua tarkoittavat sopimukset, joilla vakuutusyhtiö ottaa vastuulleen tietyn ajan kestäviä ja tietyn määräisiä sitoumuksia sovittua kertamaksua tai etukäteen sovittuja jatkuvia maksuja vastaan. Lain esitöiden mukaan (HE 13/2008 vp) kapitalisaatiosopimukset ovat määräaikaaisia säästö- tai sijoitusvakuutuksia, joissa ei ole vakuutettua henkilöä eikä siten vakuutettavaa riskiä. Kyseiset vakuutukset tulivat Suomen markkinoille 1990-luvun puolivälissä, kun voimassa oleva vakuutusluokkapäätös salli toiminnan suomalaisille henkivakuutusyhtiöille. Kapitalisaatiosopimukseen sovelletaan vakuutuslainsäädännön (543/1994) 4 a §:n nojalla lain 1—3, 4 b, 5, 5 a—5 d, 6, 6 a, 7—9, 9 a, 12, 13, 13 a, 51 ja 52 §:n säännöksiä. Säännökset liittyvät vakuutuksesta annettaviin tietoihin, vakuutuksen voimassaoloon sekä luovutukseen ja panttaukseen.

Kapitalisaatiosopimuksen varat voidaan sijoittaa joko sijoittajan toimeksiannon tai vakuutusyhtiön harkinnan mukaisesti. Vakuutusyhtiölle suoritetaan maksut rahavaroina yhdessä tai useammassa erässä. Sijoituskohteet ovat vakuutusyhtiön omistuksessa ja kohteista mahdollisesti saatavat tuotot, kuten osinko ja korkotulot, kuuluvat vakuutusyhtiölle. Kapitalisaatiosopimus voi olla osakesidonnainen, laskuperustekorkoinen tai näiden yhdistelmä.

Kapitalisaatiosopimus on aina määräaikaisten. Vakuutuksenottajalla on oikeus irtisanoa milloin tahansa vakuutus päättyään vakuutuskauden aikana vakuutuslainsäädännön 12 §:n mukaisesti. Irtisanominen on suoritettava kirjallisesti. Lain 13 §:n 1 momentin mukaan vakuutuk-

senottajalla on oikeus keskeyttää maksujen suoritus ja saada vakuutusehtojen mukainen vakuutuksen säästöosuutta vastaava vakuutus (vapaakirja) taikka vakuutusehtojen mukaan laskettu vakuutuksen säästöosuus (takaisinostoarvo), jos vakuutuksenottajan suorittamista vakuutusmaksuista on kertynyt säästöä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Kehitys EU:ssa

Pääomamarkkinaunioni ja koordinaatio sijoitussäästötilijärjestelmien kehittämiseksi

EU:ssa on ryhdytty koordinoiviin toimiin unionin talouden vahvistamiseksi, investointien edistämiseksi sekä uusien työpaikkojen luomiseksi, jotta vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin seurauksista toipuminen vauhdittuisi. Vaikka talous on kasvanut EU:ssa viimeiset vuodet, on kasvuun kohdistuvien investointien osuus edelleen alhainen ja investointitaso yhä kaukana kriisiä edeltäneistä tasoista. Investointien heikkous jarruttaa pitkän aikavälin kasvua, jonka vuoksi komissio julisti niin sanotun pääomamarkkinaunionin luomisen todelliseksi tavoitteeksi vuonna 2016.

Komission tiedonannossa käsitellään tarkemmin niitä toimenpiteitä, joilla pyritään toteuttamaan pääomamarkkinaunionin osatekijät vuoteen 2019 mennessä. Yhtenä pääomamarkkinaunionin tavoitteena on *vähittäissijoittamisen edistäminen*, johon kuuluu muun muassa henkilökohtaista eläketuotetta koskeva lainsäädäntöehdotus, vähittäissijoitustuotteiden jakelujärjestelmistä EU:ssa tehtävän tutkimuksen jatkotoimet sekä vähittäissijoittajien aktiivisempi osallistaminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan.

Vähittäissijoittajien osallistuminen pääomamarkkinoille on edelleen vähäistä siitä huolimatta, että EU:n kotitaloudet ovat suurimpia säästäjiä maailmassa. Suurin osa säästöistä pidetään todellisuudessa pankkitileillä, joilla on lyhyet maturiteetit. Kotitalouksien osallistumista tarvittaviin investointeihin ei kuitenkaan tapahdu, elleivät vähittäissijoittajat saa houkuttelevia sijoitusmahdollisuuksia kilpailukykyisin ja läpinäkyvin ehdoin.

Voimassa olevassa EU-lainsäädännössä ei ole yksinomaan sijoitus- tai osakesäästötilejä koskevia säännöksiä. Vähittäissijoittajien osallistamiseen liittyen unionissa onkin otettu tavoitteeksi kehittää parhaita käytäntöjä jäsenvaltioiden sijoitus- tai osakesäästötileistä saamien kokemusten sekä työntekijöiden osakkuusjärjestelmistä tehtävän tutkimuksen perusteella (eng. *Member States experience with Investment Savings Account and an existing study on employee share ownership schemes, develop best practices*). Hankkeen valmistelu EU:ssa on jo aloitettu ja se on osa tiedonannossa esiteltyä keinovalikoimaa, jolla tuetaan pääomamarkkinaunionin toteutumista. Komissio katsoo, että toimiva pääomien todellinen liikkuminen edistäisi innovatiivisempia, kestävämpiä ja monipuolisempia rahoituslähteitä, joista myös kotitaloudet hyötyisivät.

2.2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa on ollut 1 päivästä tammikuuta 2012 alkaen käytössä yhtenä sijoitus- tai säästämismuotona sijoitussäästötililakiin (*Lag om investeringssparkonto*) perustuva *investeringssparkonto*, jäljempänä *ISK-tili*. ISK-tilien verotuksen osalta säännökset sisältyvät tuloverolakiin (*Inkomstskattelagen*). Järjestelmän tarkoituksena on vahvistaa kotitalouksien sijoitusaktiiviteettia. ISK-tiliä käytetään arvopapereiden ja muiden sijoitusinstrumenttien hallintaan. Laki sallii

sijoitusinstrumenttien käyttämisen laajasti, sillä tilillä voidaan säilyttää muun muassa käteistä, pörssilistattuja osakkeita, rahasto-osuuksia, joukkovelkakirjalainoja ja warrantteja, johdannaiset mukaan lukien. Tilillä säilytettävien varojen on täytettävä tietyt edellytykset. Arvopapereiden on esimerkiksi oltava kaupankäynnin kohteina säännellyillä markkinoilla, vaihtoehtoisella markkinapaikalla Euroopan talousalueen ulkopuolella tai vaihtoehtoisella markkinapaikalla Euroopassa. Laki sisältää erilliset säännökset sen osalta, miten sellaista sijoitusta, joka ei siihen sijoittamisen jälkeen enää täytä ISK-tilillä tehtävien sijoitusten kriteereitä, tulee kohdella.

ISK-tilejä voivat tarjota esimerkiksi sijoitusyritykset, luottolaitokset tai muut vastaavat ulkomaalaiset toimijat, joilla on kotipaikka Euroopan talousalueella.

Tilinhaltijana voi olla ainoastaan luonnollinen henkilö tai kuolinpesä. Tilien lukumäärää ei kuitenkaan ole rajoitettu. Myös ISK-tiliä tarjoavan palveluntarjoajan vaihtaminen on mahdollista. Ensimmäisellä palveluntarjoajalla ollutta tiliä ei kuitenkaan lakkauteta, vaikka varallisuus käytännössä siirretään toiselle palveluntarjoajalle. Tilinhaltija voi tehdä siirtoja omalta ISK-tililtä toiselle ISK-tilille. Tämä tili voi olla henkilön oma tai toisen henkilön ISK-tili. Myös käteisnostot ovat mahdollisia. Tilien käyttöönottoon ei liity ikärajoja eli tili voidaan avata myös alaikäiselle henkilölle. ISK-tili saatetaan avata myös sitä tarkoitusta varten, että varat on tarkoitettu lahjoittaa lapsille tai lapsenlapsille.

ISK-tili mahdollistaa sen, että sijoittaja voi periaatteessa tehdä sijoituspäätöksiä vapaasti. Palveluntarjoaja voi kuitenkin rajata ISK-tilillä säilytettäviä rahoitusvälineitä eli sen ei ole pakko tarjota kaikkia lain mukaan sallittuja vaihtoehtoja. Niin ikään ISK-tileihin kohdistuu erilaisia rajoituksia, kuten se, ettei tili voi olla yhteisomistuksessa, tiliin ei voida sisällyttää luottoja eikä sen kautta voida harjoittaa osakkeiden lyhyeksi myyntiä tai omistaa sellaisia osuuksia yhtiöstä, jonka osakkeista tai pääomasta tilinhaltija itse tai yhdessä läheisensä kanssa omistaa kymmenen prosenttia tai enemmän.

ISK-tilille siirretyt varat on realisoitava tilin sisällä, jonka jälkeen varat voidaan nostaa tai siirtää muualle. Sijoituskohteista kertyvät korot, osingot tai muut tuotot ohjataan suoraan tilille. Tilillä olevat varat ovat tilinhaltijan omaisuutta ja siten omistaja on oikeutettu äänestämään esimerkiksi yhtiökokouksessa. Tilillä olevat arvopaperit ja käteinen ovat sijoittajansuojan ja valtion talletussuojan piirissä 950 000 kruunuun saakka. ISK-tilien vakuuskäyttö on mahdollista ja tili voidaan liittää esimerkiksi luotolliseen tiliin.

Ruotsissa on ISK-tilin yhteydessä käytössä vuosittainen varallisuusvero (niin sanottu *schab-lonskatt*), joka perustuu todellisten myyntien ja ostojen sijaan tilin arvoon. Tämä mahdollistaa tilillä olevien erien myynnin ja ostamisen vapaasti vuoden aikana. ISK-tilille voidaan siirtää myös tilin ulkopuolisia omistuksessa olevia rahoitusvälineitä, mikä katsotaan verotuksessa luovutukseksi. Tällöin tilinhaltijalle voi syntyä veronalainen luovutusvoitto. Verotus seuraa ennalta määrättyä kaavaa eikä se perustu todellisiin luovutustapahtumiin. Tilinhaltijaa ei näin ollen veroteta esimerkiksi tilillä säilytettyjen sijoitusomaisuuden luovutuksesta tai osakkeiden perusteella saaduista osingoista. Sen sijaan tilinhaltijaa verotetaan vuosittain perustuen laskennalliseen tuottoon.

ISK-tilit ovat olleet hyvin suosittuja Ruotsissa ja niillä on ollut piristävä vaikutus osakekaupankäyntiin esimerkiksi First North -listalla, johon sijoittavia luonnollisia henkilöitä on paljon. ISK-tilejä on käytössä jo yli 2,8 miljoonaa kappaletta. Tilinhaltijoita on yli 2,1 miljoonaa, joka on koko väestöstä jo liki 19 prosenttia. Ruotsissa ISK-tileille talletettävien varojen määrälle ei ole asetettu erityisiä ylä- tai alarajoja, mutta sijoituksiin voi ajoittain liittyä palveluntarjoajakohdaisia rajoituksia. ISK-tilien lukumäärä ja tileillä säilytettävien varojen määrä on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Vuoden 2015 tietojen perusteella keskimääräisellä ISK-

tilillä oli noin 26 000 kruunun arvosta varallisuutta ja keskimääräisellä ISK-säästäjällä varallisuuden määrä oli noin 31 000 kruunua.

Vuoden 2017 lopussa ISK-tileillä arvioitiin karkeasti olevan noin 707 miljardin kruunun edestä varallisuutta, joka vastaa noin kolmannesta sellaisista sijoituskohteista, joita voitaisiin säilyttää ISK-tileillä. Rahasto-osuuksien osalta ISK-tileille on sitoutuneena 26 prosenttia kotitalouksien suoraan omistamista rahasto-osuuksista eli noin 306 miljardia kruunua, joka vastaa yhteensä 43 prosenttia ISK-tileillä olevien varojen määrästä. ISK-tileillä olevista rahasto-osuuksista 37 prosenttia on sijoitettu osakerahastoihin, 49 prosenttia yhdistelmärahastoihin ja 12 prosenttia korkorahastoihin.

ISK-tilien tavoitteena on ollut lisätä suoran osakesijoittamisen ohella myös sijoitusrahastosi joittamista. Noin kahdeksan prosenttia Ruotsin sijoitusrahastopääomista on kanavoitunut ISK-järjestelmän kautta. Riksrevisionen julkaiseman tarkastusraportin mukaan ISK-tilien käyttöönotto on yksinkertaistanut osakesäästämistä Ruotsissa. Sen on toisaalta nähty johtavan myös verotuksen monimutkaistumiseen.

Sijoittajalla on edelleen mahdollisuus valita, käyttääkö sijoitustensa hallintaan ISK-tiliä vai ei.

Liitteessä olevassa taulukossa on koottu yhteen osake- ja sijoitussäästötilin vertailua eri mais-
sa.

Norja

Norjassa sijoitusten tekeminen osakesäästötilin (*aksjesparekonto*), jäljempänä *ASK-tili*, kautta mahdollistui 1 päivänä syyskuuta 2017, kun ASK-tiliä koskevat verosäännökset lisättiin voimassa olevaan verolainsäädäntöön (*Lov om skatt av formue og inntek*). ASK-tilin tarkoituksena on ollut joustavoittaa kotitalouksien sijoittamista ja yksinkertaistaa verosääntelyä. Tili on luonnollisille henkilöille tarkoitettu säästötili, joita yksittäinen henkilö voi avata haluamansa määrän. Tilin avaaminen edellyttää pääsääntöisesti 18 vuoden ikää, mutta jotkin palveluntarjoajat pyrkivät mahdollistamaan ASK-tilin avaamisen myös alaikäisille.

ASK-tilillä voidaan säilyttää esimerkiksi pörssinoteerattuja osakkeita ja osakerahastojen osuuksia sekä niiden luovutuksista syntyviä voittoja, jotka ovat tilin sisällä verovapaita. Norjassa ASK-tilillä sallittuja sijoituskohteita ovat pörssiosakkeet, jotka on listattu EU:ssa tai Euroopan talousalueella sekä sijoitusrahastot, joiden sijoituksista vähintään 80 prosenttia on pörssiosakkeita, jotka on listattu EU:ssa tai Euroopan talousalueella. Muita kuin edellä kuvatut kriteerit täyttäviä sijoituskohteita ei voida sijoittaa ASK-tilille. Esimerkiksi osakkeita tai rahastoja, jotka on rekisteröity Euroopan talousalueen ulkopuolella, ei hyväksytä.

Sijoittajaa verotetaan lykätyn luovutusvoittoveron muodossa, kun hän nostaa tililtä varoja ja kun nostetut varat ylittävät tilille sijoitetut varat. Mikäli sijoittaja on esimerkiksi siirtänyt tilille 50 000 kruunua ja tekee 25 000 kruunun voiton, ensimmäiset 50 000 kruunua, jotka sijoittaja nostaa, ovat verovapaita. Jäljellä oleva 25 000 kruunua voidaan jättää tilille ja sijoittaa uudelleen ilman veroseuraamuksia. ASK-tilillä olevien osakkeiden perusteella saadusta osingosta tai rahaston tuotosta verotetaan kuitenkin edelleen normaalien osinkoverotusta koskevien sääntöjen mukaan.

Luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia ainoastaan tilin sisällä tapahtuneista luovutusvoitoista. Norjassa on voimassa myös siirtymäsäännös, jonka nojalla tilille voi tietyn määräajan myös siirtää jo omistamiaan osakkeita ja rahasto-osuuksia ilman, että siirrosta verotetaan luovutusvoittona.

ASK-tili on ilmainen, mutta palveluntarjoajat veloittavat tavallisesti hinnastonsa mukaisia palvelumaksuja. Tili voidaan siirtää palveluntarjoajalta toiselle vapaasti ilman veroseuraamuksia. ASK-tilille tehtäviin sijoituksiin voi liittyä palveluntarjoajien asettamia ylä- tai alarajoja. Norjassa oli käytössä ASK-tiliä yli 150 000 kappaletta ensimmäisen kolmen kuukauden jälkeen tilin käyttöönotosta.

Tanska

Tanskassa osakesäästötili (*aktiesparekonto*) otetaan käyttöön 1 päivänä tammikuuta 2019. Osakesäästötilin tarkoituksena on kannustaa kotitalouksia osakesijoittamiseen. Kyseessä on luonnollisille henkilöille tarkoitettu säästötili. Osakesäästötiliä koskevaa lakiesitystä ei ole vielä saatavilla, mutta tilin käyttöönotosta on sovittu marraskuussa 2017 Tanskan hallituksen ja tiettyjen oppositiopuolueiden välillä. Suunnitelmissa olevan osakesäästötilin kautta voitaisiin sijoittaa muun muassa noteerattuihin osakkeisiin ja osakeperusteisiin sijoitusrahastoihin.

Sijoittaja maksaisi veroa osakesäästötilin tuotosta. Osakesäästötilillä olevien varojen arvon nousu olisi veronalaista ja tappiot vähennyskelpoisia tulevista tuotoista.

Yhtä henkilöä kohden voitaisiin perustaa yksi osakesäästötili ja tilin kautta voitaisiin käydä kauppaa vapaasti. Tilille sijoitettavaksi enimmäismääräksi esitettiin vuoden 2019 osalta enintään 50 000 kruunua. Enimmäismäärän on kaavailtu nousevan vuosittain siten, että vuonna 2022 se olisi 200 000 kruunua. Alkuperäisen ehdotuksen mukaista 500 000 kruunun kattoa pidettiin liian suurena, joten se alennettiin kymmenesosaan.

Osakesäästötilin arvioidaan aiheuttavan vuonna 2019 noin 130 miljoonan kruunun kustannukset alentuneiden verotulojen muodossa kustannusten noustessa 270 miljoonaan kruunuun vuoteen 2022 mennessä.

Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneessä kuningaskunnassa on ollut käytössä jo vuodesta 1999 lähtien useita erityyppisiä sijoitussäästötiliä (*Individual Savings Account*), jäljempänä *ISA-tili*. Tili on vapaa henkilökohtaisesta tulo- ja luovutusvoittoverotuksesta. Sijoittaja voi itse valita, miten sijoitukset jaetaan neljän eri tilimuodon välillä. *Cash ISA* -tilillä voidaan säilyttää muun muassa pankkitalletuksia. *Stock and Shares ISA* -tilille voidaan puolestaan sisällyttää osakkeita, osuuksia rahastoista tai trusteista sekä joukkovelkakirjalainoja. *Innovative Finance ISA* sisältää muun muassa vertaislainoja ja joukkorahoitusinstrumentteja. Niin sanotun *Lifetime ISA* -tilin käyttö mahdollistui huhtikuussa 2017. Tili on tarkoitettu alle 40-vuotiaille aikuisille ensiasuntoon säästämistä varten tai eläkesäästämisen aloittamiseen. Lifetime ISA -tilille voidaan sisällyttää osakkeita ja käteistalletuksia.

Huhtikuussa 2017 verovelvollisen verovuosi-kohtainen enimmäissijoitus ISA-järjestelmän osalta nostettiin 20 000 puntaan. Sijoitukset erityyppisille ISA-tilille otetaan huomioon yhteenlaskettuna siten, että esimerkiksi Cash ISA -tilille sijoitettaessa 5 000 puntaa ja Stocks and Shares ISA -tilille 15 000 puntaa yhteissummaksi muodostuu tilin vuosittainen yläraja 20 000 puntaa. Lifetime ISA -tilin osalta sijoituksen maksimimäärä on kuitenkin vuosittain 4 000 puntaa. ISA-tilille tehtäville sijoituksille ei ole varsinaista alarajaa, mutta niihin voi liittyä palveluntarjoajien asettamia tuotekohtaisia alarajoja.

Tilien käyttöön liittyy myös joitakin rajoituksia. Cash ISA -tilin kautta sijoittaminen edellyttää 16 vuoden ikää ja Stocks and Shares ISA -tilin avaaminen 18 vuoden ikää. Lifetime ISA vaatii 18 vuoden ikää ja sille sijoittamisessa yläikärajana on 40 vuotta. Vuodesta 2011 alkaen myös

alaikäisille on voitu avata erityinen säästötili (*Junior ISA*). ISA-tilin käyttäjän on asuttava vakituaisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa. ISA-tilien avaamiselle on asetettu myös joitakin vuosittaisia rajoituksia. Henkilö voi ottaa käyttöön vuoden aikana yhden kutakin ISA-tuotetta (Cash ISA, Innovative Finance ISA, Lifetime ISA ja Stocks and Shares ISA). Lisää tilejä voidaan avata vasta seuraavana vuonna, tällöinkin enintään yksi jokaista tuotetta. Tilien vakuuskäyttö lainan vakuutena ei ole mahdollista.

ISA-tilien sisällä käteiselle maksetut korkotulot, osinkojen tai osuuksien arvonnousu sekä tehdyt käteisnostot ovat verovapaita. Yhdistyneessä kuningaskunnassa tietyt osinkotulot voivat olla luonnolliselle henkilölle verovapaita myös ISA-tilin ulkopuolella. Aiheutuneita tappioita ei ole sallittua vähentää muista voitoista.

ISA-tilin siirtäminen palveluntarjoajalta toiselle on mahdollista samalla tavalla kuin eri ISA-tilien välillä tapahtuva varallisuuserien siirtäminenkin. Kuluvan vuoden aikana tilille siirretty varallisuus on kuitenkin siirrettävä kokonaisuudessaan. Aikaisemmilta vuosilta tilillä olevat varat voidaan siirtää joko kokonaan tai osittain. Lisäksi tiettyjen tilimuotojen välillä tapahtuviin siirtoihin saattaa kohdistua rajoituksia. Jo olemassa olevia tilin ulkopuolisia sijoituksia ei pääsääntöisesti voida siirtää ISA-tilille.

ISA-tilit ovat olleet suosittuja Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja niiden määrän arvioidaan kasvavan myös tulevaisuudessa, vaikka uusien tilinavausten määrä on hieman vähentynyt verrattuna aikaisempiin vuosiin. ISA-tileillä oli yli 22 miljoonaa käyttäjää huhtikuussa 2016, jolloin liki 34 prosentilla maan väestöstä oli ISA-tili. Tileillä olevan varallisuuden määrä oli arviolta yhteensä 558 miljardia puntaa verovuonna 2016–2017.

Viro

Vuodesta 2011 lähtien sijoitustilin käyttöönotto on ollut mahdollista Virossa tuloverolain (*Tulumaksuseadus*) nojalla. Tili on luonnollisille henkilöille tarkoitettu säästötili. Sijoitustilien lukumäärää, jonka yksittäinen henkilö voi avata, ei ole rajoitettu. Tilin avaamiseen voi tosin liittyä palveluntarjoajakohtaisia rajoituksia tilinhaltijan iän osalta. Sijoitustilien kautta voidaan sijoittaa muun muassa osakkeisiin, joukkovelkakirjalainoihin, sijoitusrahastoihin, indeksiin sidottuihin tai strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin sekä joihinkin henkivakuutus sopimuksiin. Tammikuussa 2015 tehdyn lakimuutoksen myötä tilille hyväksyttävien varallisuuserien valikoimaa laajennettiin. Esimerkiksi lahjan tai perinnön myötä saadut osakkeet, joita ei siis ole ostettu sijoitustilillä olevilla varoilla, voidaan lisätä tilille.

Jos sijoituskohteilla käydään kauppaa, kaupankäynnin on tapahduttava Euroopan talousalueella tai OECD:n jäsenvaltiossa. Ulkomaisten sijoitusrahastojen tai arvopapereiden osakkeet tai osuudet on hankittava Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai OECD:n jäsenvaltiossa sijaitsevan luottolaitoksen, sijoituspalveluyrityksen tai rahastonhoitajan kautta. Tilille tehtävien sijoitusten ylä- ja alarajat määräytyvät palveluntarjoajien asettamien ehtojen mukaan.

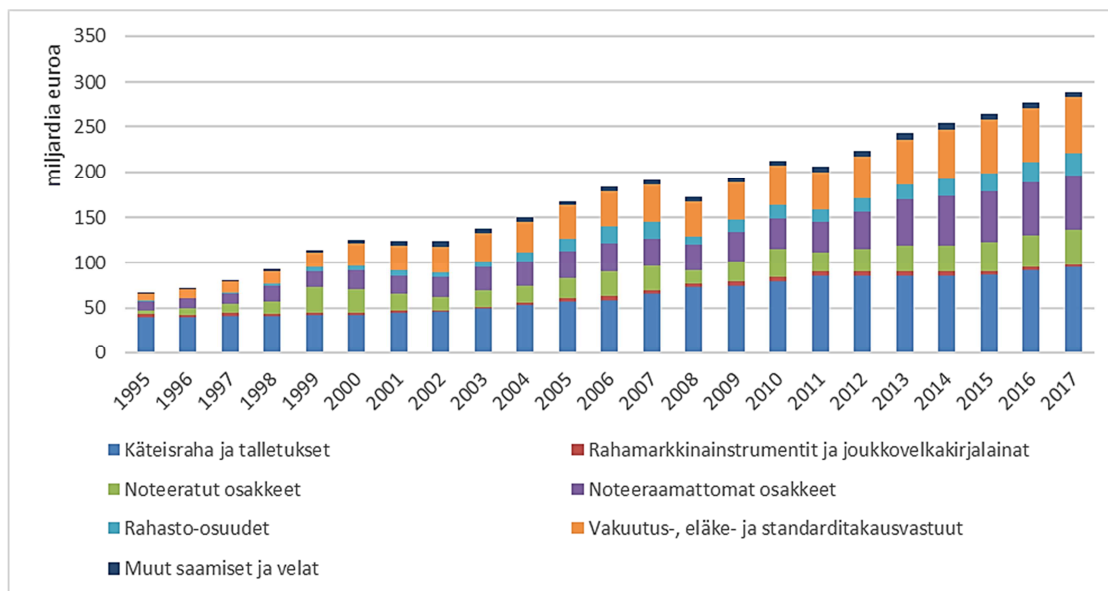
Säästötilin verotus toteutetaan vasta, kun varat nostetaan tililtä. Verovelvollisuus syntyy ainoastaan, jos maksut tililtä ylittävät tilille tehdyt panot. Sijoitustilillä oleva varallisuus voidaan sijoittaa uudelleen ilman veroseuraamuksia tai velvollisuutta ilmoittaa verosta. Verotettavaan tuloon eivät sisälly virolaisten tai ulkomaalaisten yhtiöiden maksamat osingot, jos osingot ovat jo ennen tätä verotettu.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Kotitalouksien varallisuus

Suomalaisten kotitalouksien rahoitusvarallisuus on kasvanut moninkertaiseksi viimeisen 20 vuoden aikana. Tilastokeskuksen kansantalouden rahoitustilipito -tilastojen mukaan vuoden 2017 lopussa kotitalouksilla oli yhteensä noin 290 miljardin euron arvosta rahoitusvarallisuutta. Tästä suurin yksittäinen varallisuuskohde oli käteisraha ja talletukset. Seuraavaksi eniten kotitalouksien varallisuutta oli sitoutuneena vakuutus-, eläke- ja standarditakausvastuihin sekä noteeraamattomiin osakkeisiin. Yleisimpinä sijoituskohteina pidettäviin säännellyllä markkinalla kaupankäynninkohteena oleviin osakkeisiin sekä rahasto-osuuksiin, rahamarkkinainstrumentteihin ja joukkovelkakirjalainoihin oli yhteensä sijoitettuna kotitalouksien varallisuutta noin 66 miljardia euroa. Vertailuna kotitalouksilla oli noin 95 miljardin arvosta käteistä ja talletuksia vuonna 2017. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Kotitalouksien yhteenlaskettu rahoitusvarallisuus

Lähde: Tilastokeskus.

Kansantalouden rahoitustilipidon lisäksi Tilastokeskus järjestää kotitalouksien varallisuudesta muutaman vuoden välein kyselytutkimuksen. Viimeisin kyselytutkimus on tehty vuonna 2016. Suomessa kotitalouksien rahoitusvarallisuus on selvästi pienempää verrattuna kotitalouksien reaaliarallisuuteen. Yleensä suurin kotitalouksien reaaliarallisuuden erä on omistusasunto. Tilastojen mukaan vuonna 2016 kotitalouksilla oli keskimäärin reaaliarallisuutta noin 190 000 euroa ja rahoitusvarallisuutta 64 000 euroa. Vaikka kotitalouksien varallisuus painottuu reaaliarallisuuseriin, niin viimeisen 20 vuoden aikana rahoitusvarallisuus on kasvanut 14 prosentista 25 prosenttiin kotitalouksien koko varallisuuden arvosta.

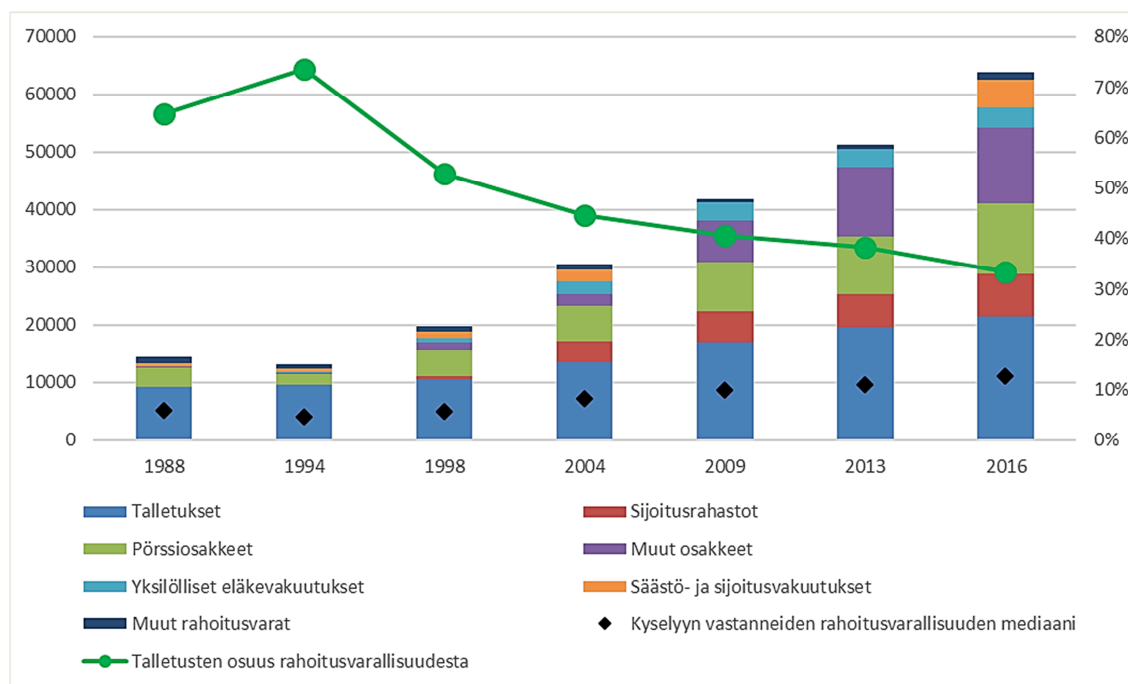
Tilastokeskuksen kyselytutkimusten mukaan kotitalouksien keskimääräinen rahoitusvarallisuus on kasvanut viimeisen 20 vuoden aikana 15 000 eurosta 64 000 euroon talletusten pysyessä suurimpana varallisuuseränä koko ajan. Kuten rahoitustilipidonkin tilastot osoittavat,

kotitalouksien varallisuus noteeraamattomissa osakkeissa on kasvanut 2000-luvulla melko merkittäväksi. Tämä selittynee osaksi sillä, että yrittäjänä toimivat omistavat osakeyhtiömuotoiset yrityksensä. (Kuvio 3)

Merkittävä osuus kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta on talletustileillä. Tilastokeskuksen kyselyn mukaan talletusten osuus kotitalouksien keskimääräisestä varallisuudesta oli vuonna 2016 noin 33 prosenttia. Kuitenkin vielä 1990-luvulla yli puolet kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta oli talletusten muodossa. Jos kotitalouksien keskimääräisestä rahoitusvarallisuudesta otetaan pois oman yrityksen omistaminen eli noteeraamattomat osakkeet, niin talletusten osuus rahoitusvarallisuudesta nousisi 42 prosenttiin vuonna 2016.

Kuviosta 3 on huomattava, että kotitalouksien keskimääräinen rahoitusvarallisuus eroaa suuresti kyselyyn vastanneiden rahoitusvarallisuuden mediaanista, mikä kertoo huomattavan osan rahoitusvarallisuudesta keskittyneen melko pienelle joukolle. Vuoden 2016 osalta kotitalouksilla oli keskimäärin 64 000 euroa rahoitusvarallisuutta, kun taas kyselyyn vastanneiden mediaani rahoitusvarallisuudesta oli 11 000 euroa.

Kuvio 3. Kotitalouden keskimääräinen rahoitusvarallisuus

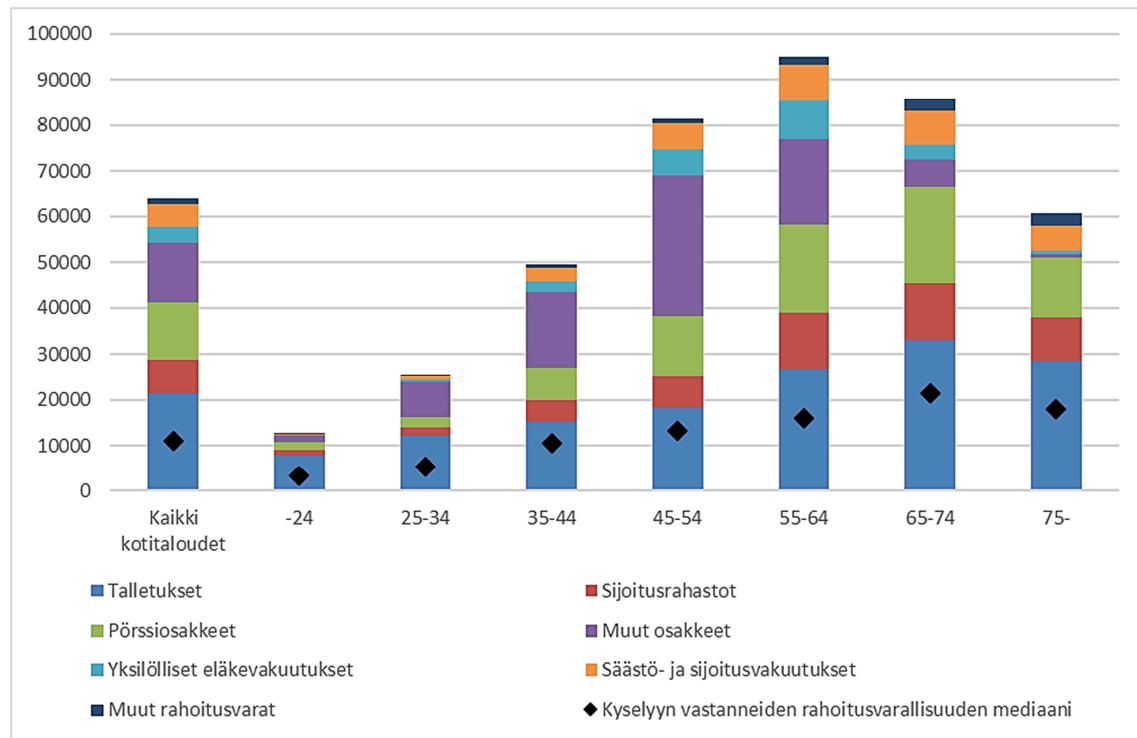

Lähde: Tilastokeskus.

Kotitalouksien rahoitusvarallisuus eroaa eri ikäluokkien välillä. Varakkaimmillaan kotitaloudet ovat työuransa lopussa. Tilastokeskuksen vuoden 2016 kyselytutkimuksen mukaan 55–64-vuotiaiden ikäryhmällä on keskimäärin kaikista eniten rahoitusvarallisuutta noin 95 000 euron arvosta. Pienin rahoitusvarallisuus on alle 24-vuotiailla, joka oli keskimäärin noin 12 000 euroa. Kuviosta 3 ja 4 voi huomata mediaanien jäädessä keskiarvojen alle, että rahoitusvarallisuus on keskittynyt vain osalle kotitalouksista. Kyselyyn vastanneiden mediaanit rahoitusvarallisuudestaan antavat kattavamman kuvan keskimääräisen kotitalouden sijoituksista.

kuin kotitalouksien keskimääräinen rahoitusvarallisuus sen painottuessa liikaa kuvaamaan hyvin varakasta osaa kotitalouksista.

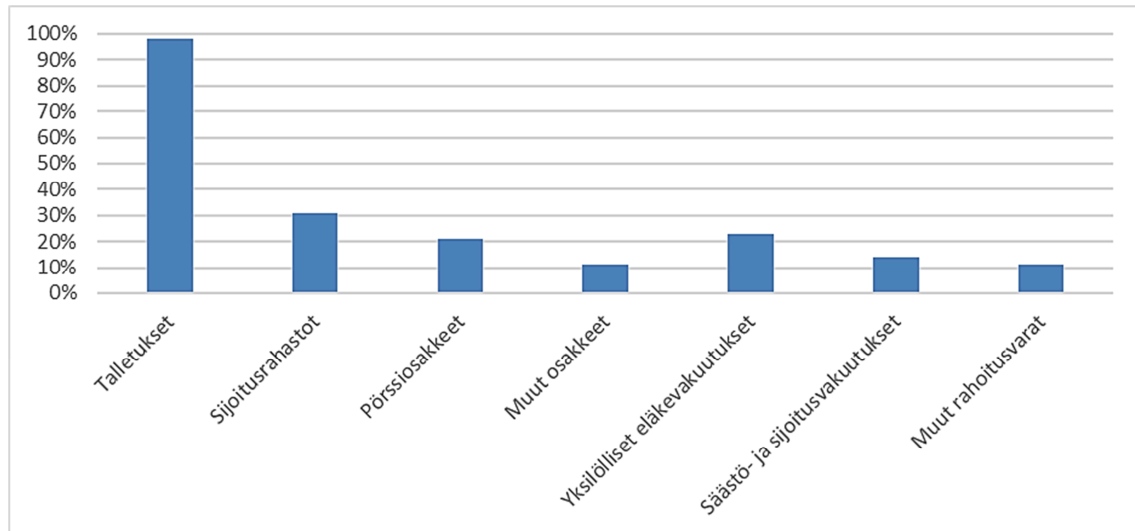
Kuvio 4. Kotitalouksien keskimääräinen rahoitusvarallisuus ikäluokittain vuonna 2016

Lähde: Tilastokeskus.

Rahoitusvarallisuuden eri kohteet eroavat suuresti kotitalouksien välillä. Tilastokeskuksen tilastokyselyn mukaan noin 98 prosentilla kotitalouksista oli talletuksia vuonna 2016. Muiden omaisuuserien omistaminen oli selvästikin vähäisempää kotitalouksien kesken. Esimerkiksi kyselyyn vastanneista kotitalouksista vain 31 prosenttia oli sijoittanut varojaan sijoitusrahastoihin ja 21 prosenttia pörssiosakkeisiin. Erilaisiin vakuutustuotteisiin oli sijoittanut 37 prosenttia kotitalouksista. (Kuvio 5.)

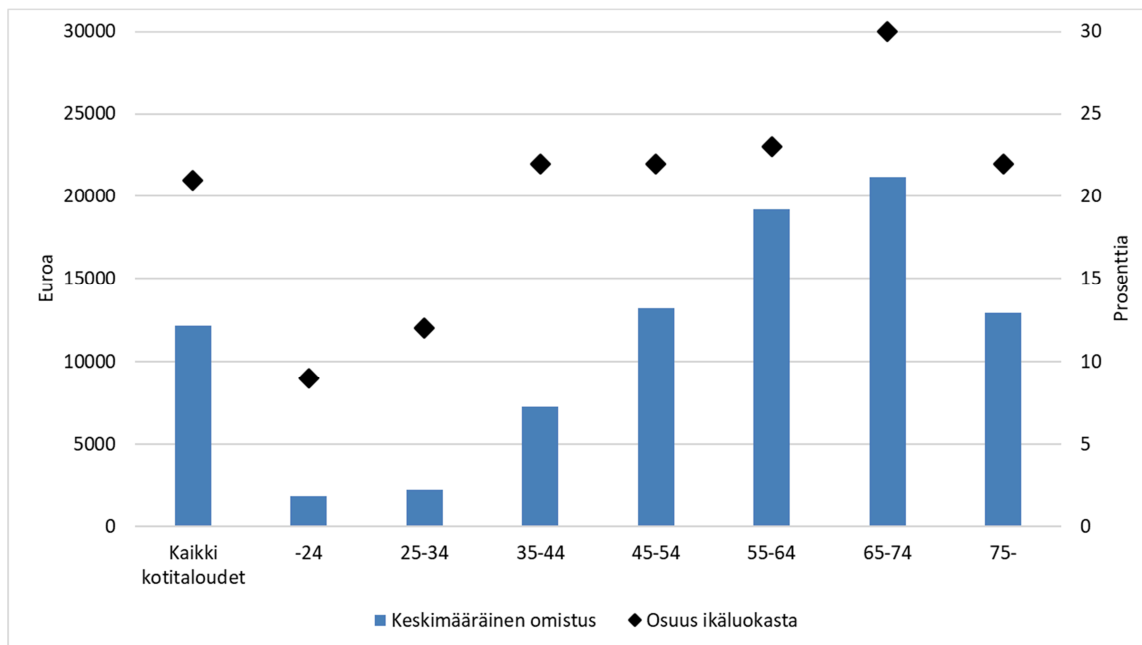
Kuvio 5. Kotitalouksien osuus, joka omistaa kyseistä varallisuuserää

Lähde: Tilastokeskus.

Pörssiosakkeisiin sijoittaminen eroaa eri ikäryhmien välillä. 65—74-vuotiaista 30 prosenttia omisti pörssiosakkeita vuonna 2016, kun taas alle 24-vuotiaista vain 9 prosenttia omisti pörssiosakkeita. Pörssiosakkeiden omistaminen nousee ikäryhmissä aina 65—74-vuotiaisiin asti, jonka jälkeen omistusprosentti laskee 22 prosenttiin. Myös eri ikäryhmien rahamäärät eroavat suuresti pörssisijoittamisessa. Nuoremmilla ikäluokilla on vain parin tuhannen euron kokoisia sijoituksia pörssiosakkeisiin, kun taas työuran loppupuolella olevien ikäluokkien sijoitusten koko on noin 20 000 eurossa osakevarallisuus näyttäisi kasvavan työuran edetessä. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Kotitalouksien sijoitukset pörssiosakkeisiin

Lähde: Tilastokeskus.

Miehet ovat naisia selvästi aktiivisempia osakesijoittajia Nasdaq Helsinki Oy:ssä, jäljempänä *Helsingin Pörssi*. Euroclear Finland Oy:n tilastojen mukaan syyskuussa 2018 Helsingin Pörssin suomalaisista kotitaloussijoittajista 67 prosenttia ovat miehiä ja 33 prosenttia naisia. Osakeomistuksesta miehillä on vieläkin suurempi osuus 83 prosenttia kotitaloussijoittajien omistamasta pörssiosakeomistuksesta. Naisten osuuden jäädessä 17 prosenttiin. Lisäksi keskimäärin miehet ja naiset sijoittavat erilaisiin pörssiyhtiöihin. Euroclear Finland Oy:n tilastojen mukaan suhteellisesti näyttäisi siltä, että esimerkiksi naiset suosivat miehiä enemmän vähittäiskaupan alan yhtiöitä siinä missä miehet suosivat teknologiayhtiöitä naisia enemmän.

2.3.2 Kotitaloudet osana rahoitusmarkkinaa

Suomalaiset kotitaloudet ovat osa suomalaista rahoitusmarkkinaa. Vaikka vain osa kotitalouksista on sijoittanut pörssiosakkeisiin, niin Euroclear Finland Oy:n tilastojen mukaan kotitaloudet omistivat vuoden 2017 lopussa noin 23 prosenttia eli noin 51 miljardia euroa Helsingin Pörssissä liikkeeseen lasketuista arvopapereista. Vuoden 2017 lopussa kotitalouksilla oli yhteensä noin 800 000 arvo-osuustiliä suomalaisessa arvo-osuusjärjestelmässä. Helsingin Pörssissä liikkeeseenlaskettujen arvopapereiden omistus on painottunut kotitalouksille. Suurin osa kotitalousomistajien sijoituksista yhteen pörssiyhtiöön on arvoltansa satoja tai tuhansia euroja, minkä johdosta todellinen osakkeenomistajavaikuttaminen pörssiyhtiössä voi kuitenkin jäädä vähäiseksi. Helsingin Pörssissä on myös listautuneena perheyhtiöitä ja vastikään listautuneita yhtiöitä, joissa muutamalla luonnollisella henkilöllä voi olla hyvinkin merkittävä omistusosuus.

Pörssiyhtiöiden ja muiden yhtiöiden osakkeiden suoran omistamisen lisäksi kotitaloudet sijoittavat epäsuorasti yrityksiin esimerkiksi osakerahastojen kautta. Rahastojen avulla kotitaloudet voivat helposti myös hajauttaa sijoitusvarallisuuttaan sekä osakkeiden ja korkotuotteiden välillä että maantieteellisesti. Vuoden 2017 lopussa suomalaisilla kotitalouksilla oli sijoitettuna suomalaisiin sijoitusrahastoihin noin 22 miljardia euroa, joka oli 18 prosenttia 121 miljardin euron rahastopääomasta. Sijoitusrahastojen lisäksi osa kotitalouksista, etenkin kokeneemmat ja varakkaammat kotitaloussijoittajat, ovat voineet sijoittaa vaihtoehtorahastoihin, millaisia esimerkiksi useimmat start-up-rahastot ovat.

Pörssiosakkeet ja sijoitusrahastot ovat suurimmalle osalle kotitaloussijoittajia niitä arvopapereita, joihin sijoitetaan. Harvalla kotitaloudella on nykyisin sijoituksia joukkovelkakirjoihin. Johdannaisiin liittyvien pääomariskien takia hyvin harvalla kotitaloudella on johdannaisia. Yleisimmät johdannaiset kotitalouksilla ovat työsuhdeoptioita tai hyvin suuren sijoitusomaisuuden suojaamiseen, esimerkiksi korko- tai valuuttariskien vuoksi hankitut johdannaiset.

Kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta merkittävä osa on sijoitettuna matalakorkoisilla talletustileillä. Suomen Pankin tilastojen mukaan vuoden 2017 lopussa kotitalouksilla oli 88 miljardia euroa talletettuina erilaisilla tileillä suomalaisissa luottolaitoksissa. Näistä 66 miljardia euroa oli sijoitettuna normaaleille talletus- ja käyttelytileille, joiden keskikorko oli 0,10 prosenttia. Samaan aikaan kotitalouksilla oli sijoitettuna 6,7 miljardia euroa määräaikaistileillä, joiden keskikorko oli 0,54 prosenttia. Kotitalouksien sijoitukset määräaikaistileille ovat pienentyneet viimeisen seitsemän vuoden aikana matalan korkotason takia. Matalan korkotason takia kotitaloudet eivät ole siirtäneet samalla lailla kuin ennen varojaan talletustileiltä määräaikaistileille. Talletus- ja määräaikaistilien lisäksi kotitalouksilla on erilaisina sijoitustalletuksia ja muita talletuksia noin 15 miljardin euron edestä. Näiden keskikorko oli vuoden 2017 lopussa 0,14 prosenttia.

2.3.3 Pitkäaikaissäästämistilit ja vakuutus sopimukset

PS-tililain mukaiset säästämistilit ovat luonteeltaan vapaaehtoisia yksilöllisiä eläkesäästämisen tuotteita, jotka täydentävät lakisääteistä eläketurvaa. PS-tililaissa tarkoitettujen säästämistilien määrä laski huomattavasti vuonna 2013, kun lakia muutettiin siten, että säästöjen nostokärajaa nostettiin 63 vuodesta 68 vuoteen. Säästämistilillä olevien varojen kokonaismäärä oli kesäkuun lopulla vuonna 2013 yhteensä 57 miljoonaa euroa. Säästövaroja oli sijoitettu eniten rahasto-osuuksiin (66 prosenttia) ja osakkeisiin (20 prosenttia). Suomen Pankki luopui säästämistilien tilastoinnista niiden suosion laskettua merkittävästi.

Vuonna 2016 erilaisia henkivakuutus sopimuksia oli yhteensä 2 497 914 kappaletta, josta kapitalisaatiosopimuksia oli 96 614 kappaletta. Kapitalisaatiosopimusten osalta vakuutettujen lukumäärästä ei ole saatavilla tietoa. Kapitalisaatiosopimuksiin on liitetty korkeat hallinnointi- ja palkkiokulut, jotka ovat vähentäneet sijoittajan sijoituksista saamaa tuottoa.

Taulukko 1. Henkivakuutusyhtiöiden vakuutusluokkakohtaiset tiedot 2016

	Vakuutusmaksutulo ensivakuutuksesta, 1000 euroa	Ensivakuutuksen maksetut korvaukset, 1000 euroa	Vakuutustekninen vastuuvelka, 1000 euroa	Sopimusten tai vakuutusten lukumäärä	Vakuutettujen lukumäärä
Henkivakuutusyhtiöt yhteensä	4 576 227	4 310 101	53 297 910	2 497 914	2 880 923
Henkivakuutus yhteensä	3 904 584	2 889 704	32 581 597	1 814 664	2 014 866
Yksilöllinen säästövakuutus	2 249 495	1 634 519	22 202 505	631 961	633 443
Riskivakuutukset	366 786	205 884	402 156	1 086 089	1 381 423
Kapitalisaatiosopimukset	1 288 303	1 049 301	9 976 936	96 614	-
Eläkevakuutus yhteensä	671 643	1 420 397	20 714 364	683 250	866 057
Yksilöllinen eläkevakuutus	405 480	1 008 828	13 844 435	664 225	658 523
Ryhmäeläkevakuutus	266 163	411 569	6 869 930	19 025	207 534
Tuleva jälleenvakuutus	-	-	1 948	-	-

Lähde: Vakuutustoiminta 2016, Tilastokeskus. Vakuutettujen lukumäärän osalta Tilastokeskus ei ole saanut tietoa, se on ollut liian epävarma esitettäväksi tai se on ollut salassapitosäännöksen alainen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on osaltaan edistää kotitalouksien ja ylipäänsä piensijoittajien aktiivista säästämistä ja sijoittamista sekä lisätä kotitalouksien saatavilla olevien kiinnostavien sijoitusmuotojen tarjontaa. Kotitalouksien talletustileillä olevien varojen määrä on huomattava ja esityksellä tavoitellaan paitsi yleisesti sijoitusaktiivisuuden lisäämistä myös näiden talletusvarojen aktivointia. Samalla edistetään myös yhteisöjen käytettävissä olevien pääomien tarjontaa sijoitusmarkkinoilla lisäämällä sijoituskysyntää.

Esityksellä tarjottaisiin piensijoittajalle mahdollisuus rahastosijoituksen tapaan kerryttää osakesäästötilin säästövaroja, kunnes sijoittaja päättäisi nostaa varat käyttöönsä ja verotus päätettäisiin. Kotitalouksien valittavissa on ollut suoria ja välillisiä sijoitusmuotoja. Välillisen sijoittamisen muodoissa on ollut tarjolla veroetuja, joita ei ole ollut mahdollista saada suorissa sijoituksissa. Merkittävä tällainen ero on liittynyt luovutusvoittojen verotukseen. Välillisissä sijoituksissa, kuten sijoitusrahaston kasvuosuuksissa, sijoittaja on voinut kerryttää rahastosijoituksen kestäessä luovutusvoittoja verottomasti ja maksanut veroa vasta lunastaessaan rahastosijoituksen. Sijoitusrahasto ei ole verovelvollinen myöskään saamistaan osinkotuotoista. Suo-

riassa sijoituksissa luonnollisen henkilön vero on määräytynyt jokaisen luovutustapahtuman perusteella ja osingoista on pidätetty pääomatuloveroprosentin mukainen vero.

Esityksen tavoitteena on tarjota lisäksi kilpailukykyinen vaihtoehto PS-tililaissa säädetyille säästämistilille. Sidotun pitkäaikaissäästämistilin ongelmaksi näyttäisi nousseen juuri siihen liitetyt nostorajoitteet. Osakesäästötulin olisi tarkoitus tarjota uudenlainen vaihtoehto piensijoittajien käyttöön.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Osakesäästötulin varojen sijoittaminen

Kotitalouksien valittavissa on ollut suorien osake- ja joukkovelkakirjasijoitusten lisäksi välillisiä sijoitusmuotoja kuten rahastosijoitukset sekä useat vakuutusperusteiset sijoitukset. Välillisen sijoittamisen kulurakenteita on kritisoitu mutkikkaiksi ja raskaiksi. Suorissa sijoituksissa sijoittajan on helpompi hahmottaa kulujen määrä ja niiden vaikutus sijoituksen lopulliseen tuottoon.

Sijoitusaktiivisuuden lisäämiseksi lakiluonnos on kirjoitettu piensijoittajan päätäntävaltaa korostaen. Sijoittaja voisi päättää kuinka suurissa erissä kerryttää osakesäästötulin pääomaa ja koska haluaa nostaa varat käyttöönsä. Myös palveluntarjoajan vaihtaminen on sijoittajan päättävissä. Sijoitettaviin varoihin ei kuitenkaan ole sisällytetty listaamattomia arvopapereita. Tällä rajauksella on pyritty vähentämään ei-ammattimaisten sijoittajien riskinottoa sellaisiin kohteisiin, joita sijoittajan voisi olla vaikea myydä. Osakesäästötulilla ei ennen tilin lopettamista olisi mahdollista vähentää myyntitappioita.

Esityksen 1. lakiehdotuksen tavoitteena on kannustaa myös sellaisia kotitalouksia, joiden säästöistä suuri osa on talletuksissa, sijoittamaan. Esityksessä on lähdetty siitä, että osakesäästämisen voi aloittaa vain rahatalletuksella. Jos vaihtoehdoksi olisi tarjottu myös olemassa olevien sijoitusten siirtäminen osakesäästötulille, lakiehdotuksen todellisia vaikutuksia talletusvarojen aktivoimiseen ja siirtymistä arvopaperisijoituksiin olisi ollut vaikea seurata, kun suurella todennäköisyydellä jo olemassa olevat arvopaperisijoitukset olisi myös siirretty tilille.

Esityksen 1. lakiehdotuksessa on sallittujen sijoituskohteiden joukkoa rajattu tiukemmin kuin PS-tililaissa, mutta vastapainona rajaukselle myös osinkotuotot voidaan jättää osakesäästötulille edelleen sijoitettavaksi ja lykäten verotusta myöhempään ajankohtaan. Sallittuja sijoituskohteita osakesäästötulissa olisivat laissa tarkemmin rajatut omanpääomaneitoiset arvopaperit eli käytännössä osakkeet ja lisäksi edellytetään, että tällaiset osakkeet on otettu kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla eli pörssissä tai ne on otettu kaupankäynnin kohteeksi monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä. Suomessa pörssinä toimii Nasdaq Helsinki Oy ja monenkeskisenä kaupankäyntijärjestelmänä First North Helsinki. Lisäksi sallittuja sijoituskohteita olisivat lakiehdotuksen mukaan myös sellaiset listautumisannit, joissa arvopaperi on suunniteltu ottaa kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla tai monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä vuoden sisällä annista.

Osakesäästötulin vaihtoehtona olisi ollut perustaa sijoitussäästötili, jonka sallittu sijoituskohteiden joukko olisi ollut merkittävästi laajempi kuin osakesäästötulilla. Laajempi rahoitusvälinevalikoima olisi lisännyt sijoittajan hajautusmahdollisuuksia. Harkinnassa on pyritty ottamaan huomioon myös eri sijoitustuotteiden tasapuolinen verokohtelu. Esimerkiksi sijoitussäästötulille olisi voinut laittaa sijoitusrahastoja, joissa on jo oma veroetunsa. Sijoitussäästötilin rakenne olisi ollut monimutkaisempi.

Osakesäästötilille ehdotetaan tilikohtaista enimmäisrajaa, joka esityksessä on 50 000 euroa. Verohallinto kerää vuosittain luonnollisten henkilöiden pörssiyhtiöistä saaduista osakkeista tietoa. Näistä vuoden 2016 luvuista valtiovarainministeriö on tehnyt laskelmia, joita käsitellään tarkemmin samaan aikaan valmistelussa olevan verokohtelu-esityksen (VM146:00/2018) yhteydessä. Kuitenkin näiden laskelmien mukaan noin 583 000 osinkojen osalta verovelvollisesta luonnollisesta henkilöstä 500 000 henkilön osakeomistus on näiden tietojen mukaan ollut noin 50 000 euroa, kun taas mediaani on ollut 6 000. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan kaikkien kotitalouksien keskimääräinen pörssiosakkeiden omistus vuonna 2016 oli noin 12 000 euroa. 50 000 euron raja-arvon ei nähdä rajoittavan liikaa piensijoittajia, mutta se ei antaisi enää veroetua hyvin varakkaille henkilöille 50 000 euromääräisen sijoituksen jälkeen.

Vaihtoehtoisesti sijoituskohteiden joukko olisi voitu rajata väljemmin ja tilin säästövarojen määrä jättää sääntelemättä, mutta tuottoja olisi voitu verottaa vuosittain. Tällaisia vuotuisen säästösumman enimmäismäärää koskevia säännöksiä on otettu osakesäästötiliä koskeviin säännöksiin osassa niistä Euroopan unionin jäsenmaista, joissa tilistä on säädetty. Näin on esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Norjassa ja Tanskassa, kuten tämän hallituksen esityksen kansainvälisen vertailun jaksosta käy ilmi. Vaihtoehtoisesti olisi voitu rajoittaa myös tilitapahtumien määrää esimerkiksi muutamaaan luovutukseen vuodessa, jolloin aktiivisimmat kaupankävijät eivät voisi hyötyä tilistä yhtä tehokkaasti ja osakesäästötilin nyt esitettyä dynaamista käyttämistä rajoitettaisiin. Sallittujen luovutustapahtumien määrän rajoittaminen voisi kuitenkin tarpeettomasti vaikeuttaa sijoituspäätöksiä.

Sijoituskohteen luovutus siten, että tilalle ostetaan jokin muu sallittu sijoituskohde, ei rinnastuisi varojen nostamiseen tililtä. Luonnollisten henkilöiden sijoituspäätöksiin vaikuttaa myös harkinta veroseuraamusten vaikutuksesta tuottoon. Tällöin perusteltujakin sijoituskohteen myyntejä tai markkinatilanteen muutokseen reagointoja saatetaan jättää tekemättä, jotta välttäisiin veroseuraamuksilta. Kun sijoituskohteen vaihtaminen ei aiheuttaisi veroseuraamuksia, sijoituspäätös voisi perustua täysin sijoituskohteen kannattavuusarvioon kulloisessakin markkinatilanteessa. Säästäjä voisi myös päättää haluamansa riskinottotason esimerkiksi sen mukaan, miten aikoo sijoitustuottoja käyttää tulevana vuosina.

3.2.2 Sopimusmalli

Osakesäästötilin avaaminen edellyttäisi sopimuksen tekemistä palveluntarjoajan ja piensijoittajan välillä. Osakesäästötilisopimus voitaisiin solmia luonnollisen henkilön ja palveluntarjoajan välillä. Jakamaton kuolinpesä ei voisi jatkaa osakesäästötilin ylläpitoa. Oikeushenkilö ei myöskään voisi sopia tilin avaamisesta. Osakesäästötilisopimukseen liittyvät olennaisesti osakesäästötili ja arvopaperisäilytys, jotka ovat tarpeen osakesijoitusten käytännön toteutusta varten.

Sopimusmallin sijaan olisi voitu vaihtoehtoisesti säätää vain tiettyjen sijoitusten verotuksen järjestämisestä edullisesti. Säättämällä sopimusmallista pystytään seuraamaan sijoittajien kiinnostusta ja osoittamaan tarvittaessa, mitkä varat kuuluisivat lain piiriin. Mikäli toteutus olisi jätetty täysin vapaamuotoisten järjestelyjen varaan, jälkikäteen voisi olla vaikeaa osoittaa mitä voittoja, tappioita tai tuottoja on syntynyt, mistä sijoituksista ne ovat peräisin ja miten niitä on edelleen käytetty.

3.2.3 Piensijoittajan tai säästäjän oikeudet

Säästäjä voisi tallettaa yhdessä tai useammassa erässä haluamansa rahamäärän osakesäästötilille. Osakesäästötilin säästäjä on samalla myös sijoittaja. Osakesäästötilin säästäjällä olisi oikeus koska tahansa nostaa osa tai kaikki tilillä olevat varat ja päättää sijoituskohteiden rea-

lisoinnista tai sijoituskohteen vaihtamisesta. Osakesäästötili poikkeaisi tässä kohden sidotusta pitkäaikaissäästämisestä, jossa sijoitusten nostaminen voi tapahtua vasta henkilön saavuttaessa tietyn ikärajan ja jossa vuotuisen veroedun määrä rajoittaa kiinnostusta sijoittaa tilille veroedun ylittävää vuotuista määrää. Osakesäästötilillä ja siihen liitettyssä säilytyksessä olevat varat olisivat suoraan sijoittajan omissa nimissä ja hänellä olisi niihin täysi määräämisoikeus toisin kuin pitkäaikaissäästämistilillä, jossa käyttöoikeus on yksinomaan palveluntarjoajalla.

Piensijoittajalla olisi myös oikeus vaihtaa palveluntarjoajaa niin halutessaan. Sijoittajan ei tarvitse perustella vaihtopäätöstään. Sijoittajan ei myöskään tarvitsisi koko ajan kasvattaa osakesäästötilin saldoa, vaan hän voi keskeyttää säästämisen koska tahansa. Sijoittaja voisi sekä nostaa että säästää uusia varoja tilille haluamassaan järjestyksessä ja aikataulussa, ottaen kuitenkin huomioon tilin enimmäissäästörajan.

Säästäjän olisi mahdollista avata nimiinsä vain yksi osakesäästötili kerrallaan. Vaihtoehtoisesti olisi voitu säätää säästäjälle vapaus avata osakesäästötiliä haluamansa määrä. Usean osakesäästötilin mallissa olisi sekä palveluntarjoajan että viranomaisten vaikea valvoa, ettei esimerkiksi säästövarojen enimmäismäärä tulisi ylitettyä.

3.2.4 Palveluntarjoajan tehtävät

Esityksessä palveluntarjoajat on rajattu luottolaitoksiin ja sijoituspalveluyrityksiin. Rajausta voitiin vaihtoehtoisesti tehdä myös samaan tapaan kuin PS-tililaissa, mikäli sijoituskohteiden rajausta olisi jätetty laajaksi. Lakiesityksessä tarkoitettujen palveluntarjoajien velvollisuudesta liittyä talletussuojarahastoon ja sijoittajien korvaussuojarahastoon ei ole säädetty erikseen, vaan velvollisuudet perustuvat kyseisiin palveluntarjoajia velvoittavaan erillissäätelyyn. Rahoitusvakauseräviranomaisesta annetussa laissa (1195/2014) on säädetty tarkemmin talletussuojarahastosta ja suojan kattavuudesta sekä sijoituspalvelulain 11 luvussa on säädetty sijoittajien korvausrahastosta ja korvauksen maksun perusteista. Myös ulkomaisia Euroopan talousalueen toimijoita koskevat vastaavat velvoitteet. Suomessa talletussuojan enimmäisrajaksi on säädetty 100 000 euroa ja sijoittajien korvausrahaston korvauksen enimmäisrajaksi 20 000 euroa. Osakesäästötilillä rahana olevat sijoitukset kuuluisivat talletussuojan piiriin, kun taas säilytyksessä olevat arvopaperit kuuluisivat sijoittajien korvausrahastosuojan piiriin. Edellä mainitut suojat eivät kata sijoitusten arvonalentumisesta johtuvia sijoittajan menetyksiä.

Kaikkien palveluntarjoajien olisi tarjottava osakesäästötiliin liittyvä kirjanpito ja noudatettava siihen liittyviä säännöksiä. Kirjanpito tilin tapahtumista on tärkeä lisäarvo sijoittajalle etenkin, kun sopimus olisi voimassa toistaiseksi ja voisi kestää useita kymmeniä vuosia. Sijoittajan voisi olla vaikea pitkien aikojen kuluessa muistaa ja pystyä osoittamaan esimerkiksi verottajalle mitä, milloin ja mihin hintaan tilille on ostettu ja myyty tai onko kyseessä osinkotuotto.

Palveluntarjoaja voisi laskuttaa osakesäästötilin ylläpidosta esimerkiksi suhteessa säästäjän aktiivisuuteen. On ymmärrettävää, että jos säästäjä käy aktiivista kauppaa tai jopa niin sanottua päiväkauppaa, tilille kertyy tapahtumia ja kirjattavaa paljon ja siten palveluntarjoajan tehtävät ovat vaativammat kuin passiivisemmalla osakesäästötilillä.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Osakesäästötilin voi avata luonnollinen henkilö

Esityksessä ehdotetaan, että osakesäästötilisopimuksen voisi tehdä luonnollinen henkilö, jonka nimiin osakesäästötili avattaisiin. Tili olisi henkilökohtainen. Tilin voisi avata myös alaikäiselle tai rajoitetusti oikeustoimikelpoiselle henkilölle, jolloin päätösvaltaa oikeustoimikelvot-

toman tai rajoitetusti oikeustoimikelpoisen puolesta käyttäisivät hänen edunvalvojansa. Tilin voisi avata myös muulle luonnolliselle henkilölle kuin Suomessa asuvalle Suomen kansalaiselle. Henkilöllä ei voisi olla useita osakesäästötilejä nimissään samanaikaisesti muutoin kuin palvelun tarjoajan vaihtamistilanteessa.

3.3.2 Säästäjän täysi määräysvalta osakesäästötilin varoihin ja oikeus irtisanoa osakesäästötilisopimus ja vaihtaa palveluntarjoajaa

Sijoittajalla olisi esityksen mukaisesti täysi määräysvalta tilille tehtävien talletusten ja tililtä nostettavien varojen sekä sijoituspäätösten suhteen. Keskeinen säästäjän oikeus olisi oikeus irtisanoa osakesäästötilisopimus koska tahansa päättyväksi ja vaihtaa palveluntarjoajaa. Sijoittajan ei tarvitsisi perustella päätöstään. Syitä palveluntarjoajan vaihtamiseen voisi olla monia. Sijoittajalla voi olla tarve laajentaa sijoituksia sellaisiin kohteisiin, joita nykyinen palveluntarjoaja ei pysty tai ole halukas tarjoamaan tai sijoittaja on tyytymätön palveluntarjoajan palvelusta perimiin palkkioihin. Sijoittajalla olisi siten mahdollisuus kilpailuttaa palveluntarjoajia.

3.3.3 Sijoituskohteet

Sallittuja sijoituskohteita olisivat säännellyllä markkinalla tai monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä kaupankäynnin kohteena olevat siirtokelpoiset omanpääoman ehtoiset arvopaperit. Lisäksi sijoituskohteita olisivat sellaiset oman pääoman ehtoiset arvopaperit, jotka on tarkoitus ottaa edellä mainitun kaupankäynnin kohteeksi vuoden kuluessa liikkeeseenlaskusta. Näillä tarkoitetaan osakeanteja, jotka esitteen tai tarjousasiakirjan mukaan listataan kaupankäynnin kohteeksi vuoden kuluessa liikkeeseenlaskusta. Jos sijoittajalla on jo esimerkiksi listausta suunnittelevan yhtiön osakkeita, hän ei voi siirtää niitä osakesäästötilille, koska tilille voidaan siirtää vain rahavaroja. Hän voi kuitenkin merkitä osakkeita uuden annin yhteydessä osakesäästötilin kautta. On mahdollista, että listausanti ei toteudu tai annin järjestänyt yhtiö vetäytyy listautumispäätöksestään. Tällöin listautumisedellytys ei täyty eikä osakkeita voida pitää osakesäästötilillä vaan ne tulee realisoida. Samoin käy, jos listautunut yhtiö poistuu pörssilistalta tai monenkeskisestä kaupankäyntipaikasta. Käytännössä näissä tilanteissa pääomistaja on tehnyt julkisen ostotarjouksen jäljellä olevista muiden omistuksessa olevista osakkeista.

Sallittuja sijoituskohteita olisivat myös kaupankäynnin kohteena olevien arvopapereiden liikkeeseenlaskijoiden yhtiötapahutumien perusteella sijoittajalle tarjotut arvopaperit. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi osinkona jaettavat osakkeet silloin, kun osakkeet olisivat esimerkiksi listatun yhtiön listaamattoman tytäryhtiön osakkeita.

Sallittua ei sen sijaan olisi sijoittaa sellaisiin arvopapereihin, joiden liikkeeseenlaskijassa sijoittaja käyttää määräysvaltaa tai joissa sijoittajalla olisi huomattavaa vaikutusvaltaa. Vaikutusvallan rajaksi on säädetty yli kymmenesosan äänivalta. Esityksessä olisi lähtökohtaisesti edellytetty, että sijoittajan tulisi viipymättä luopua ei sallituista sijoituskohteista tai siirtää ne muuhun säilytykseen, mutta esityksessä ei kuitenkaan ole ehdotettu säädettäväksi aikarajaa, jonka kuluessa ei sallitut sijoituskohteet tulisi siirtää pois osakesäästötililtä. Palveluntarjoajalla olisi kuitenkin mahdollisuus tässäkin yhteydessä käyttää kirjallista huomautusta asiantilan korjaamiseksi, mikäli tilanne pitkittyisi, jolloin äärimmäiseksi keinoksi jäisi tilin irtisanominen.

3.3.4 Kirjanpito

Osakesäästötilin palveluntarjoajalla on velvollisuus pitää kirjaa tilitapahtumista ja säästövaroilla hankittujen arvopapereiden osto- ja myyntihinnoista sekä tilille kirjatuista tuotoista vii-

deltä vuodelta sopimuksen ollessa voimassa ja säilyttää kirjanpito viisi vuotta sopimuksen päättymisestä. Kirjanpito palvelee sijoittajaa paitsi sijoitusten tuoton seurannassa myös, kun hänellä on tarve osoittaa esimerkiksi verotuksessa varojen alkuperä tai voittojen määrä tai muita vastaavia laskennallisia tietoja.

3.3.5 Osakesäästötilisopimus

Sopimuksen sisällöstä ei ehdoteta säädettäväksi tyhjentävästi, vaan vain sovittavista vähimmäistiedoista. Tämä mahdollistaa sopimuksen muokkaamisen joustavasti kulloisenkin palveluntarjoajan haluamaksi kokonaisuudeksi. Palveluntarjoaja voisi liittää sopimukseen esimerkiksi täyden valtakirjan omaisuudenhoitopalvelun, jolloin sijoittajan ei tarvitsisi huolehti sijoituspäätöksistä, ellei niin halua. Palveluntarjoajalla saattaa olla perusteltu syy karsia sijoituskohteiden valikoimaa esimerkiksi maantieteellisesti. Palveluntarjoajan on täytettävä laissa säädetty kirjanpitovelvollisuus ja siitä edellytetty raportointi, mutta palveluntarjoaja voisi kuitenkin tarjota raportointia asiakkaalle myös useammin kuin kerran vuodessa.

3.3.6 Palveluntarjoajat

Osakesäästötilisopimuksen voisi tehdä luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen kanssa. Sopimuksen voisi tehdä myös Euroopan talousalueella toimivan vastaavan toimijan kanssa. Osakesäästötilisopimuksen tarjoamiseen liittyen jätettäisiin mahdollisimman suuri liikkumavara toiminnan järjestämiseen kullekin palveluntarjoajalle parhaiten sopivalla mallilla. Tästä syystä ei olisi tarpeen säätää osakesäästötililaissa tarkemmin palveluntarjoajan toimiluvasta. Esimerkiksi pieni sijoituspalveluyritys, jonka toimilupa ei sisälly asiakasvarojen hallussapito, voisi kuitenkin sopia yhteistyöstä esimerkiksi luottolaitoksen kanssa, jolloin tarvittavat rahatilat ja arvopaperisäilytys voidaan järjestää luotettavasti ja sijoituspalvelulain edellyttämällä tavalla.

3.3.7 Palveluntarjoajan menettelytavat

Osakesäästötilin yhteydessä tarjottavat muut kuin kirjanpitopalvelut täyttävät herkästi sijoituspalvelun tunnusmerkit. Lähtökohtana voidaankin pitää, että tarjottaessa osakesäästötilisopimusta kyseeseen tulee aina myös yhden tai useamman sijoituspalvelun ja oheispalvelun tarjoaminen. Sijoituspalvelun tarjoamisesta on säädetty sijoituspalvelulaissa ja sijoittajan suojaksi noudatettavista menettelytavoista erityisesti lain 10 luvussa. Laissa osakesäästötilistä ei olisi tarpeen säätää sijoituspalvelulain menettelytavoista poikkeavista menettelytavoista. Lakiin olisi kuitenkin paikoitellen lisätty informatiivisia viittauksia sijoituspalvelulakiin.

3.3.8 Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa sopimus

Palveluntarjoajan on pääsääntöisesti sitouduttava tarjoamaan palvelua toistaiseksi. Palveluntarjoajan taloudellinen tilanne voi kuitenkin muuttua siten, että on sen oman sekä sijoittajan edun mukaista vaihtaa palveluntarjoajaa ja että palveluntarjoaja irtisanoa sopimuksen, jollei sijoittaja huomaa itse ajoissa vaihtaa palveluntarjoajaa. Tällainen pakottava tilanne voisi olla esimerkiksi palveluntarjoajan konkurssi. Palveluntarjoajan olisi tärkeää myös pystyä irtisanoamaan sopimus sellaisissa tilanteissa, joissa sijoittaja toistuvasti tai törkeästi ja kirjallisesta huomautuksesta huolimatta jatkaa menettelyä, joka vaarantaa palveluntarjoajan mahdollisuuden noudattaa laissa säädettyjä vaatimuksia, etenkin kun Finanssivalvonta voisi määrätä palveluntarjoajalle hallinnollisen seuraamuksen lain säännösten rikkomisesta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen 1. lakiehdotuksessa säädettäisiin osakesäästötilistä, jonka vaikuttavuuteen ja suosiin tulee vaikuttamaan paljon siihen valittu verokohtelu. Verokohtelusta valmistellaan erillistä esitystä, jonka yhteydessä arvioidaan vaikutukset verotukseen ja verokohteluun. Ehdotuksen euromääräisiä vaikutuksia on vaikea arvioida vaikutusten riippuessa paljon kotitalouksien käyttäytymisestä ja siitä, miten ne ottavat ehdotetun osakesäästötilin ja siihen liitettävän veroedun käyttöön. Kuitenkin vaikutusten tapoja ja suuntia pystytään arvioimaan.

4.1.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Esityksen 1. lakiehdotuksen säännöksillä parannettaisiin kotitalouksien asemaa toimia rahoitusmarkkinoilla. Ehdotettujen säännösten avulla kotitaloudet pystyisivät sijoittamaan osakkeisiin osakesäästötilin sisällä maksamalla verot vain tililtä ulosotettavasta voitosta. Tällä hetkellä kotitalous joutuu maksamaan pörssiosakkeiden myynnistä pääomaveron, vaikka saman päivän aikana rahasummalla ostettaisiin toisen pörssiyhtiön osakkeita, mikä on johtanut osaksi siihen, ettei sijoituskohteita vaihdella suurten menoerien takia. Verot tosin ovat vain osa sijoittajille aiheutuvia menoeriä, sillä osakkeiden myynnistä ja ostosta palveluntarjoaja perii palvelumaksuja. Osakesäästötilin sisällä kyseisessä tapauksessa ei maksettaisi veroa, vaan vero maksettaisiin vasta siinä vaiheessa, kun voitot siirrettäisiin pois osakesäästötililtä. Tällaisilla menoerillä on vaikutusta kotitaloussijoittajien aktiivisuuteen markkinoilla. Merkittävä osa kotitaloussijoittajista on passiivisia sijoittajia, jotka eivät myy tai osta pörssiosakkeita edes vuosittain. Osakesäästötili laskee verojen lykkäyksen kautta kaupankäynnin kokonaiskulurasitusta ja täten oletettavasti tukee kotitaloussijoittajia, joille verotus on ollut aktiivisen osakekaupankäynnin este. Kuitenkin oletettavasti monet kotitaloussijoittajat pysyvät passiivisina sijoittajina, vaikka osakesäästötili mahdollistaisi aktiivisemmän osakesalkun hoidon.

Jos verrataan suoraan osakkeisiin sijoittamista ja osakesäästötilin sisällä sijoittamista, niin osakesäästötilin sisällä sijoitusvarallisuudesta ei maksettaisi veroja osingoista tai myynnistä, vaan verot maksettaisiin vasta, kun varoja nostettaisiin pois osakesäästötililtä. Toisaalta myöskään tappioita ei voisi vähentää verotuksessa, jos sijoitus on tehty osakesäästötilin sisällä. Osakesäästötilin etuna suoraan osakesijoittamiseen verrattuna voidaan pitää sitä, että sijoittaja pääsee sijoittamaan tilin sisällä osakkeiden myynnistä saadut voitot suoraan ilman verotusta, jolloin seuraavaan sijoitukseen ohjautuu enemmän sijoitusvarallisuutta. Jos esimerkiksi suoraan osakkeisiin 10 000 sijoittanut sijoittaja lunastaa 5 000 euron myyntivoiton, maksetaan tästä 30 prosenttia pääomatuloveroa eli 1 500 euroa. Palveluntarjoaja voi periä palvelumaksuja ja sijoittaja voisi saada osinkoja, mutta oletetaan tässä tapauksessa yksinkertaistuksen vuoksi, ettei näin olisi. Sijoittajalla olisi mahdollista sijoittaa uudelleen 13 500 euroa. Jos vastaava tapahtuisi osakesäästötilin sisällä, niin sijoittaja saisi tilin sisällä 1 500 euroa uudelleen sijoitettavaksi. Pääomatulovero maksettaisiin vasta, kun varat nostettaisiin osakesäästötililtä.

Alla yksinkertaistettu taulukkoesimerkki havainnollistaa varojen kertymistä suorassa osakesäästämässä ja osakesäästötilin sisällä. Esimerkissä oletetaan markkinatuoton olevan 1,5, pääomatuloveron 0,3 ja viisi myyntivoiton uudelleensijoittamiskertaa.

Taulukko 2. Yksinkertaistettu esimerkki varallisuuden kertymisestä suoran osakesijoittamisen ja osakesäästötilin välillä (euroja)

	Suora sijoittaminen	Osakesäästötili
Alkupääoma	10 000	10 000
1.	13 500	15 000
2.	18 225	22 500
3.	24 604	33 750
4.	33 215	50 625
5.	44 840	75 938
Lopullinen lunastettu ja verotettu varallisuus	44 840	53 156

Ehdotettu osakesäästötili voisi kannustaa kotitalouksia sijoittamaan aktiivisemmin ja vaihtamaan sijoituskohteita. Tilastokeskuksen vuonna 2016 toteutetun tilastokyselyn mukaan 21 prosentilla kyselyyn vastanneista kotitalouksista oli pörssiosakkeita. Lisäksi osakesäästötili voisi kannustaa kotitalouksia siirtämään talletustileillä olevia varojaan osakesäästötilin kautta mahdollisesti parempaa tuottoa, mutta myös enemmän riskiä, sisältäviin arvopapereihin. Nykyisin talletustilien keskikoron ollessa noin 0,1 prosenttia, talletustilillä olevat varat menettävät arvoaan suhteessa inflaatioon.

Ehdotetulla osakesäästötilillä voi olla vaikutuksia kotitalouksien sijoittajakäyttäytymiseen. Suomalaiset kotitaloudet sijoittavat pitkälti sijoitusrahastoihin ja pörssiosakkeisiin, jos vakuutus tuotteita ei oteta laskuun mukaan. Osakesäästötili voi mahdollisesti siirtää vakuutusmuotoisista sijoituksista ja sijoitusrahastoista varallisuutta osakkeisiin. Kuitenkin vakuutusmuotoiset sijoitukset ja sijoitusrahastot usein tarjoavat paremman hajautuksen pienemmällä sijoitusvarallisuudella kuin suorat sijoitukset markkinoille. Modernin portfolioteorian¹ mukaan sijoitusportfolion markkinariski pienenee hajautuksen myötä. Täten varojen ohjautuminen jo valmiiksi hajautetuista arvopapereista suoriin osakkeisiin voisi nostaa piensijoittajan varallisuuden kohdistuvaa riskiä. Voi olla, että osakesäästötili johtaisi kotimarkkinaharhan (*home bias*) lisääntymiseen, koska suora osakesijoittaminen vaatii perehtymistä sijoituskohteisiin. Kotimarkkinaharhan lisääntyminen voi kasvattaa kotitalouksien sijoitusvarallisuuden alttiutta markkina- ja reaalitaloudesta aiheutuville riskeille. Lisäksi verrattuna sijoitusrahastoihin sijoittamiseen suora osakesijoittaminen vaatii sijoittajalta sijoituskohteisiin syvällisempää perehtymistä, minkä vuoksi suora sijoittaminen veroetuineen ei aina sovi kaikille piensijoittajille tai kotitalouksille.

Suora osakesäästäminen osakesäästötilin sisällä todennäköisesti on kuitenkin halvempaa ja läpinäkyvämpää kuin sijoittaminen aktiivisesti hoidettuihin sijoitusrahastoihin tai niin sanottuihin vakuutuskuoriin. Tällä hetkellä suora osakesijoittaminen on melko kallista kotitaloussijoittajalle, joka haluaa toimia aktiivisesti markkinoilla. Osakesäästötili pienentäisi kotitaloussijoit-

¹ Markowitz, H. (1952). Portfolio selection. *The journal of finance*, 7(1), 77—91.

tajalle aiheutuvia kustannuksia ja tekisi siitä houkuttelevamman sijoituskohteen kotitalouksille ja täten monipuolistaisi kotitalouksien mahdollisuuksia toimia rahoitusmarkkinoilla. Kuten esityksen kansainvälisessä vertailussa kerrotaan Ruotsissa 2012 luotu ISK-tili on saanut suosiota ja lisännyt esimerkiksi kotitaloussijoittajien sijoittamista First North -listalla oleviin yhtiöihin.

Ehdotetulla osakesäästötilillä ja siihen liitettävällä verokohtelulla voi olla merkittäviä hetkellisiä vaikutuksia kotitaloussijoittajan käyttäytymiseen markkinoilla jo ennen lain voimaantuloa. Koska kotitaloudet tietävät osakesäästötilin ja siihen liitettävän verokohtelun olevan valmistelussa, ne voivat jäädä odottamaan valmistelussa olevan lainsäädännön voimaantuloa ja pidättäytyä aktiivisesta kaupankäynnistä lain voimaantuloon asti.

4.1.2 Yritysvaikutukset

Suomalaiset kotitaloudet ovat jo nyt yksi merkittävä omistajasektori Helsingin Pörssissä. Vuoden 2017 lopussa kotitaloudet omistivat 23 prosenttia eli 51 miljardin arvosta Helsingin Pörssissä liikkeeseen lasketuista arvopapereista. Lisäksi vuoden 2017 lopussa kotitalouksilla oli varallisuutta sijoitettuna sijoitusrahastoissa 22 miljardin arvosta, josta osalla rahoitetaan suomalaista yritystoimintaa. Osakesäästötilin kautta voisi sijoittaa ainoastaan pörssiyhtiöihin ja monenkeskisen kaupankäynnin kohteena olevien yhtiöiden osakkeisiin, joten ehdotettavien säännösten yritysvaikutukset keskittyvät pitkälti näihin yhtiöihin.

Ehdotetun osakesäästötilin ohjatessa kotitalouksia sijoittamaan yhtiöiden osakkeisiin kotitalouksien varallisuutta voi päätyä entistä enemmän rahoittamaan suomalaisten yhtiöiden toimintaa tukemaan. Listautuneiden yritysten mahdollisuudet kerätä pääomia esimerkiksi osakeantilla paranisivat. Lisäksi osakesäästötili voi rohkaista kotitaloussijoittajia sijoittamaan uusiin ja riskillisimpiin arvopapereihin, koska arvopaperien myyminen ja ostaminen tulisi kotitaloudelle nykyistä halvemmaksi, jolloin kotitalous saattaisi uskaltaa ottaa enemmän riskiä tietäessään, että sijoituksesta pystyisi luopumaan nykyistä helpommin. Tämä voisi mahdollisesti lisätä kotitalouksien sijoituksia esimerkiksi First North -yhtiöihin, kuten Ruotsissa ISK-tilin kanssa on tapahtunut.

Kuten 4.1.1-luvun lopussa kerrotaan, osakesäästötilin ja sen verokohtelun valmistelu voi hetkellisesti muuttaa kotitaloudet passiivisiksi sijoittajiksi ehdotetun lain ja verokohtelun voimaantuloon asti, millä voi olla pientä vaikutusta pääomamarkkinoilta hankittavaan yritysrahoitukseen.

Ehdotetulla osakesäästötilillä olisi vaikutuksia myös luottolaitoksiin, sijoituspalveluyrityksiin ja vastaaviin ETA-toimijoihin. Edellä mainitut palveluntarjoajat voisivat halutessaan alkaa tarjota osakesäästötiliä asiakkailleen. Osakesäästötili toisi täten uusia liiketoimintamahdollisuuksia palveluntarjoajille. Palveluntarjoajien toimintaan voisi vaikuttaa myönteisesti myös finanssiteknologian kehittyminen ja sen hyödyntäminen esimerkiksi asiakasraportoinnissa. Ehdotetut säännökset luovat vain kehikon osakesäästötilille, minkä vuoksi ei voida tarkkaan arvioida, millaisia palvelumaksu- tai palvelukokonaisuuksia osakesäästötiliä tarjoava luottolaitos tai sijoituspalveluyritys päätyy tarjoamaan.

4.1.3 Vaikutukset julkiseen talouteen

Ehdotetulla osakesäästötilillä ei sinänsä ole vaikutusta julkiseen talouteen tai valtion talousarvioon, mutta siihen liitettävällä verokohtelulla on. Osakesäästötilijärjestelmän olisi tarkoituksena tukea kotitalouksien sijoittamista keventämällä sijoittamisen verotusta, mikä tarkoittaisi joiltakin osin valtiolle kerättävän veromäärän vähenemistä. Toisaalta kotitalouksien sijoitus-

pääoman kasvu nostaisi verotuloa valtiolle. Tarkemmat vaikutukset verotukseen arvioidaan verokohtelua käsittelevän lakiehdotuksen yhteydessä.

4.1.4 Vaikutukset kansantalouteen ja kokonaisselvitys vaikutuksista

Ehdotetuilla säännöksillä on kansantaloudellisia vaikutuksia. Ehdotettavilla säännöksillä luotaisiin osakesäästötilimalli, jolla pyritäisiin kannustamaan kotitalouksia entistä rohkeammin osallistumaan rahoitusmarkkinoille. Kotitalouksilla oli vuoden 2017 lopussa 66 miljardia euroa talletustileillä, mikä vastaa 30 prosenttia Helsingin Pörssin markkina-arvosta. Jos osa tästä 66 miljardista eurosta saataisiin osakesäästötilin kautta kanavoitua suorina sijoituksina suomalaisille yrityksille, suomalainen pääomapohjainen yritysrahoitus paranisi entisestään. Lisäksi osakesäästötili voi kannustaa kotitalouksia ottamaan enemmän riskiä ja täten sijoittamaan myös uudenlaisiin yhtiöihin ja arvopapereihin, mikä osaltaan tukisi markkinoiden monipuolistumista.

Ehdotetuissa säännöksissä luotaisiin osakesäästötili, mutta erikseen annettaisiin lakiehdotus osakesäästötilin verokohtelusta, millä olisi vaikutusta valtion talousarvioon. Jos arvioidaan sekä tämän että verokohtelua koskevan lakiehdotuksen yhteisvaikutuksia, niin kotitalouksien asema paranee rahoitusmarkkinoilla, mutta valtion verotulot tulevat todennäköisesti näiltä osin pieneneään. Tarkemmat vaikutukset verotukseen arvioidaan verokohtelua käsittelevän lakiehdotuksen yhteydessä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetuilla säännöksillä on vaikutusta Finanssivalvonnan ja Verohallinnon työmäärään.

Osakesäästötiliä saisi tarjota ainoastaan luottolaitokset ja sijoituspalveluyritykset. Näillä toimijoilla tulee olla jo toiminnan harjoittamiseksi Finanssivalvonnan myöntämä toimilupa. Finanssivalvonnalle aiheutuisi uusia työtehtäviä osakesäästötiliä tarjoavien toimijoiden osakesäästötilin osalta tapahtuvasta valvonnasta ja lisäksi Finanssivalvonnan pitäisi pitää sivuillaan luetteloa osakesäästötiliä tarjoavista toimijoista. Edellä mainittujen tehtävien ei arvioida lisäävän Finanssivalvonnan työmäärää merkittävästi tarjoajien ollessa jo Finanssivalvonnan toimilupavalvottavia eikä näin Finanssivalvonnassa tarvittaisi lisää henkilöresursseja.

Ehdotetulla osakesäästötilillä ei sinänsä ole merkittävää vaikutusta Verohallinnon työmäärään, mutta myöhemmin annettavalla osakesäästötilin verokohtelua koskevalla lakiehdotuksella on merkittäviä vaikutuksia verotukseen ja näin myös Verohallintoon. Nämä vaikutukset tullaan kuitenkin arvioimaan verokohtelua koskevan ehdotuksen yhteydessä.

4.3 Ympäristövaikutukset

Ehdotettavilla säännöksillä ei ole suoria tai merkittäviä vaikutuksia ympäristöön.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotettavilla säännöksillä parannettaisiin kotitalouksien mahdollisuuksia sijoittaa osake-markkinoille. Tällä on vaikutuksia yritysrahoitukseen, mutta on vaikeaa arvioida tarkalleen ottaen, millaisia vaikutuksia, ja lisäksi millaisia vaikutuksia tällä voisi olla työmarkkinoihin. Työmarkkinavaikutusten arvioidaan kuitenkin olevan melko vähäisiä.

Kuten aikaisemmin esityksessä on mainittu, Helsingin Pörssin kotitaloussijoittajista 67 prosenttia on miehiä, jotka omistavat 83 prosenttia kotitalouksien pörssiosakkeista. Täten osa-

kesäästötilillä voi olla sukupuolivaikutuksia. Sukupuolien välisistä eroista riskiaversiivisuuden suhteen on käyty pitkään tieteellistä keskustelua. Yleensä naisia on väitetty riskiaversiivisemmiksi suhteessa miehiin. Sinänsä väitteelle ei ole saatu ehdotonta tukea tieteellisistä tutkimuksista, mutta monien tutkimusten mukaan naiset usein olisivat riskiaversiivisempia ja sijoittavat markkinoille pienempiä määriä kuin miehet.² Jos näin on, voidaan olettaa, ettei osakesäästötilin pitäisi merkittävästi muuttaa sukupuolten tasapainoa osakemarkkinoilla.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä. Osakesäästötilien verokohtelua on arvioitu erikseen työryhmän raportissa (*Eri sijoitusmuotojen verokohtelu, valtiovarainministeriön julkaisu 14/2018*).

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Valtiovarainministeriö pyysi yhteensä 24 viranomaiselta ja yhteisöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Lisäksi valtiovarainministeriö toimitti esityksen tiedoksi 17 viranomaiselle ja yhteisölle.

Lausuntopyyntöön vastasi yhteensä 23 viranomaista, yhteisöä ja henkilöä. Niistä lausunnonantajista, joille lausuntopyyntö osoitettiin tai annettiin tiedoksi, 20 antoi lausunnon. Lausunnon antoivat seuraavat tahot: Akava ry (jäljempänä *Akava*), Finanssiala ry (jäljempänä *FA*), Finanssivalvonta, Joukkorahoitusyhdistys ry (jäljempänä *Joukkorahoitusyhdistys*), Keskuskaupakamari, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (jäljempänä *KKV*), Helsingin Pörssi, oikeusministeriö (jäljempänä *OM*), OP Ryhmä (jäljempänä *OP*), Osakesäästäjien Keskusliitto ry (jäljempänä *Osakesäästäjät*), Palkansaajien tutkimuslaitos, Pörssisäätiö, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Pankki, Suomen vuokranantajat ry (jäljempänä *Vuokranantajat*), Suomen Yrittäjät ry, Toimihenkilökeskuset STTK ry, Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE, Verohallinto ja Veronmaksajien keskusliitto ry (jäljempänä *Veronmaksajat*). Lisäksi professori Erkki Kontkanen, professori Pekka Nykänen ja varatuomari Esko Nurminen toimitivat lausunnon oma-aloitteisesti.

Perheyritysten liitto, Rahoitusvakausvirasto ja sosiaali- ja terveysministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa esitykseen.

Lausunnonantajat pitivät esitysluonnosta pääosin onnistuneena. Esityksen tavoitteita pidetään tarpeellisina ja kannatettavina sekä positiivisena keinona kannustaa kotitalouksia sijoittamiseen. Lausuntopalaute on pyritty ottamaan huomioon laajasti lisäämällä lakiesityksen yleisiä ja yksityiskohtaisia perusteluja sekä pykäläkohtaisilla muokkauksilla.

Osakesäästötililakia koskevissa lausunnoissa nostettiin erityisesti esiin tiliin liittyvien sijoitusinstrumenttien valikoiman laajentaminen liikkeeseen lasketuista osakkeista myös muihin sijoitustuotteisiin kuten sijoitusrahastoihin, joukkovelkakirjoihin tai johdannaisiin. Laajemman sijoituskohteiden valikoiman nostivat kommentissaan muun muassa Veronmaksajat ja Akava.

² Katso esimerkiksi Charness, G., & Gneezy, U. (2012). Strong evidence for gender differences in risk taking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1), 50—58 tai Eckel, C. C., & Grossman, P. J. (2008). Men, women and risk aversion: Experimental evidence. *Handbook of experimental economics results*, 1, 1061—1073.

Helsingin Pörssi, Osakesäästäjät, Vuokranantajat, Joukkorahoitusyhdistys, professori Nykänen, FA ja Helsingin Pörssi pitivät 10 prosentin äänivaltarajausta myös tarpeettomana.

Hallituksen esitystä ei kuitenkaan ole esitetty laajennettavaksi lausuntokierroksella olleesta versiosta. Sijoituskohteiden lisääminen olisi edellyttänyt perusteellisempaa vaikutusarviota kuin mitä oli mahdollista lyhyen jatkovalmisteluajan puitteissa toteuttaa. Tällaisia arvioita olisivat muun muassa laajan rahoitusvälinevalikoiman käytön vaikutukset markkinoihin yleisesti ja mahdolliset verovaikutukset. Sijoittajien riskinhajauttamismahdollisuudet olisivat lisääntyneet mutta toisaalta myös sijoittajien riskinottoaso olisi voinut lisääntyä. Säännellyllä markkinalla tai monenkeskisen kaupankäynnin kohteena olevat osakkeet voidaan luokitella sijoituspalvelulain mukaan yksinkertaisiksi rahoitusvälineiksi, joita sijoituspalvelun tarjoaja voi välittää asiakkaan myös ilman asianmukaisuusarvioita (*execution only*). Esimerkiksi johdannaiset olisi luokiteltu mutkikkaiksi rahoitusvälineiksi, joiden osalta palveluntarjoajan olisi tullut noudattaa erilaista menettelyä.

Lausuntopalautteen perusteella lain yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisätty selvennyksenä kaupankäynnin kohteeksi otettujen rahastotuotteiden (*ETF, exchange traded fund*) asema sijoituskohteena, toteamalla, etteivät ne kuulu sallittujen sijoituskohteiden joukkoon. Tässä tarkinta on perustunut edellä mainittujen syiden lisäksi yleisemmin rahastotuotteiden yhdenvertaiseen kohteluun, kun listaamattomia rahasto-osuuksia ei ole esitetty otettavaksi sallittujen sijoituskohteiden joukkoon. On huomattava, että sijoituspalvelulaissa tarkoitettujen yksinkertaisten rahasto-osuuksien joukkoon lukeutuisivat vain sijoitusrahastodirektiivin mukaiset sijoitusrahastot ja yhteissijoitusyritysten osuudet, kun kaikki vaihtoehtorahastot kuuluisivat lähtökohtaisesti mutkikkaiden rahoitusvälineiden joukkoon. Se, että rahasto-osuus olisi otettu kaupankäynnin kohteeksi ei vielä tekisi siitä yksinkertaista tämän luokittelun mukaisesti.

Lausunnoissa toistui myös laajasti osakesäästötilille sijoitettavissa olevan euromääräisen ylärajan nostamisesta ehdotetusta 50 000 eurosta. Lisäksi muutamat lausunnonantajat kommentoivat enimmäismäärän laskentakaavaan liittyviä yksityiskohtia.

Tilille sijoitettavien varojen enimmäismäärää ei ole esitetty nostettavaksi, mutta lausuntopalautteen perusteella on lisätty yksityiskohtaisiin perusteluihin kuvausta enimmäismäärän laskemisesta. Enimmäismäärää laskettaessa otetaan huomioon myös tililtä tehtyjen nostojen määrä. Nosto jakautuu sekä pääoman että tuoton osuuteen.

Osa lausunnonantajista (Helsingin Pörssi ja FA) piti sallittujen palveluntarjoajien joukon laajentamista myös rahastoyhtiöihin ja vaihtoehtorahastonhoitajiin toivottavana. Osa lausunnonantajista taas piti rajausta hyvänä (Professori Kontkanen ja KKV). Rahastoyhtiöiden ja vaihtoehtorahastojen hoitajien toimilupiin on mahdollista hakea laajennusta siten, että kyseiset palveluntarjoajat voivat tarjota myös tietyin edellytyksin osaa sijoituspalveluista sen mukaisesti kuin niiden toimilupaan on kirjattu. Rahastoyhtiöiden ja vaihtoehtorahastojen hoitajien lisääminen palveluntarjoajiin olisikin ollut perusteltua erityisesti, jos myös rahasto-osuudet olisivat kuuluneet sallittujen sijoituskohteiden joukkoon. Palveluntarjoajien joukkoa ei ole kuitenkaan ehdotettu laajennettavaksi alkuperäisestä esityksestä, jossa palveluntarjoajat on rajattu huomioiden rahoitusvälineet, joita palveluun sisältyisi ja palveluntarjoajien noudatettava sijoittajansuojasääntely.

Eräät lausunnonantajat toivoivat myös osakesäästötilin irtisanomiseen liittyvän määräajan pidentämistä sekä lain voimaantulon nopeuttamista. Palveluntarjoajan mahdollisuus irtisanoa osakesäästötili tulee kysymykseen vain laissa tarkoin rajatuissa tilanteissa. Koska tilanteet liittyvät joko yhtiön tasolla toimenpiteitä edellyttäviin kriittisiin tilanteisiin tai asiakkaan moitittavaan käyttäytymiseen, on kolmen kuukauden irtisanomisaikaa pidetty edelleen perusteltuna,

jotta asioiden hoitaminen saadaan järjestettyä kohtuullisessa ajassa. FA nosti lausunnossaan esille tarpeen laajentaa palveluntarjoajan irtisanomismahdollisuutta myös tilanteisiin, joissa palveluntarjoajalle aiheutuisi yksittäiseen asiakkaaseen liittyen suuria toiminnanjärjestämiseen liittyviä vaikutuksia, kuten viranomaisraportointia ulkomaille. Lisäystä ei kuitenkaan ole nähty tarpeelliseksi lausunnossa esitetyillä perusteilla, ottaen lisäksi huomioon, ettei ehdotetusta sääntelystä muutoinkaan ole vielä käytännön kokemuksia.

FA kiinnitti lausunnossaan huomiota myös ehdotettuun kirjanpitosääntelyyn ja erityisesti siinä esitettyyn rajattomaan velvollisuuteen säilyttää tapahtumatiedot ja jossa velvoitteet olisivat ankarammat kuin mitä sijoituspalvelun tarjoajalta muutoin edellytetään. Myös Finanssivalvonta toivoi lausunnossaan tarkennusta sijoituspalvelulain velvoitteiden ja lakiesityksessä ehdotetun kirjanpitovelvollisuuden suhteesta. Osakesäästäjät pitivät tärkeänä, että palveluntarjoaja vastaa tilin kirjanpidosta. Lausuntopalautteen johdosta kirjanpidon säilyttämisvelvollisuus on rajattu viiteen vuoteen ja samoin myös sopimussuhteen päätyttyä enintään viiteen vuoteen.

Finanssivalvonta toivoi tarkempaa sääntelyä aloitusilmoitukseen liitettävistä tiedoista. Lausunnon perusteella 4 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisätty luettelo tiedoista, jotka ilmoitukseen tulisi vähintään liittää.

Verohallinto ja OM kiinnittivät lausunnossaan huomiota myös lahjoituksiin liittyviin säädöksiin. Lausunnon perusteella 15 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin on tarkennettu, että kiellon vastainen lahjoitus rinnastuisi varojen nostoon tililtä. Lahjanluonteisen kaupan osalta, ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa erillisiä säännöksiä esillä olevaan lakiluonnokseen.

OM kiinnitti lausunnossaan huomiota myös lakiesityksen sanktioiden perusteluihin ja näki tarpeelliseksi niiden täydentämisen finanssimarkkinoiden asianmukaisen toiminnan varmistamisen kannalta. Lausunnon perusteella 17 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisätty perustelu kansallisesta seuraamusmaksusta, jonka käyttäminen on linjassa myös sijoituspalvelulaisissa käytetyn seuraamusasteikon kanssa ja joka on kuitenkin lievempi kuin mitä on säädetty EU-säädösten nojalla.

Suomen Pankki ja professori Knuutinen kiinnittivät lausunnossa huomiota talletussuojan ja sijoittajien korvausrahastosuojan kuvaukseen ja toivoivat näiden laajempaa käsittelyä. Palautteen johdosta esityksen yleisperusteluihin on lisätty kuvausta talletussuojasta ja sijoittajien korvausrahastosta.

OP nosti lausunnossaan esille asiakasvaratilin käyttömahdollisuuden. Esitysluonnoksessa lähökohtana on pidetty sekä talletustilin, että säilytyksen pitämistä suoraan sijoittajan nimissä. Tällä järjestelyllä on pyritty varmistamaan sekä veroviranomaisten tiedonsaantitarpeet, että myös sijoittajan oman määräysvallan käyttäminen. Asiakasvaratilin käyttämistä oli perusteltu muun muassa käytännön syillä, jotta palveluntarjoajan olisi helpompaa ja tehokkaampaa järjestää asiakkaan palvelut. Finanssivalvonta kommentoi omassa lausunnossaan myös, että ulkomaisten sijoitusten pitäminen täysin sijoittajan omassa nimissä olevassa säilytyksessä ei ole mahdollista. Lakiesitystä ei kuitenkaan ole päädytty muuttamaan asiakasvaratilin osalta, eikä säilytysjärjestelyn osalta. Ratkaisuun on päädytty ottaen huomioon nykyiselläänkin yleisesti omaisuudenhoidossa käytössä oleva malli, jossa asiakkaalla on säilytykseen liittyvä omassa nimissään oleva rahatili. Asiakasvaratiliä käytettäisiin lähinnä lyhytaikaisiin selvitystapahtumien yhteydessä tarvittaviin rahan siirtoihin. Ulkomaisten omistusten suhteen sääntely ei estäisi käyttämästä paikallisia alisäilyttäjiä, jotka voivat järjestää säilytyksen paikallisen sääntelyn mukaan, myös laaritimäisesti. Suomalaisen asiakkaan säilytykseen olisi kuitenkin kirjattu hänen nimiinsä kyseinen sijoitus. Tämä on todettu myös 5 §:n 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Lainsäädännön arviointineuvosto on 27 päivänä marraskuuta 2018 antanut lausunnon esitysluonnoksesta. Esityksen vaikutusarvioita ja tiliä koskevia kuvauksia on täydennetty lausunnon perusteella. Esitystä ei ole kuitenkaan täydennetty verotusta koskevilta osin, koska tämä esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle samaan aikaan sitä koskevan veroesityksen kanssa. Osakesäästötilin verotusta koskevassa hallituksen esityksessä on käsitelty seikkaperäisesti voimassaolevassa verotuksessa käytössä olevaa realisointiperiaatetta ja sen mahdollisesti aiheuttamaa lukkiutumisvaikutusta, lykkääntymisedun merkitystä ja osinkojen verotuskäytännön mahdollista muutosta, jolloin listattuja yhtiöitä koskevaa osittaista verovapautta ei sovellettaisi miltään osin. Samoin veroesityksessä käsitellään kattavasti luovutustappioiden käsittelyä sekä voimassa olevassa mallissa, että osakesäästötilimallissa.

Hallitus on linjannut osakesäästötilin enimmäistalletuksen määrän eikä esityksessä ole käsitelty muita mahdollisia enimmäistalletuksien määriä. Osakesäästötilin käyttäjämäärien osalta ei ole päädytty lisäämään vertailua esimerkiksi Ruotsiin tai Norjaan, koska tilimallit taikka niiden verotus poikkeavat nyt esitetystä osakesäästötilimallista, eivätkä käyttäjämäärätiedot siten olisi suoraan vertailukelpoisia. Talletussuojarahastoa ja sijoittajien korvausrahastoa koskevaa suojaa on kuvattu esityksen jaksossa 3.2.4.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on yhteys valtiovarainministeriössä valmisteilla olevaan hallituksen esitykseen osakesäästötilien verokohtelusta (VM146:00/2018). Lisäksi esityksellä on yhteys eduskunnassa vireillä olevaan hallituksen esitykseen eduskunnalle sijoitusrahastolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 243/2018 vp), jossa muutetaan muun muassa Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n 1 momenttia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki osakesäästötilistä

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain soveltamisesta sopimuksiin, joiden tarkoituksena on sopia palveluntarjoajan ja sijoittajan välillä rahatilin ja säilytyksen avaamisesta arvopaperisijoitusten tekemiseksi laissa rajattuihin sijoituskohteisiin. Avattavaan tiliin olisi mahdollista siirtää vain rahavaroja.

Pykälän 2 momentin informatiivisessa säännöksessä viitataan sopimukseen liittyviin sijoituspalveluihin.

2 §. Määritelmät. Pykälässä määriteltäisiin laissa käytetyt keskeiset termit palveluntarjoaja, säästäjä, osakesäästötili ja säästövarat. Säästäjän määritelmä olisi hyvin väljä ja mahdollistaisi kansallisuuteen, asuinpaikkaan tai ikään rajaamattomasti henkilökohtaisen tilin avaamisen kaikille luonnollisille henkilöille. Tiliä ei olisi mahdollista avata oikeushenkilöille tai esimerkiksi toiminimen nimiin.

3 §. Oikeus tarjota osakesäästötilisopimusta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tarkemmin niistä kotimaisista tai Euroopan talousalueella toimivista palveluntarjoajista, jotka voisivat tarjota osakesäästötilisopimusta. Koska tilin sijoitustoimintaan liittyvät palvelut liittyvät sijoituspalvelulaissa säänneltyihin sijoituspalveluihin, sääntelyssä on lähtökohtaisesti rajattu palvelun tarjoaminen sellaisiin toimijoihin, jotka voivat toimilupansa puitteissa muutoinkin tarjota sijoituspalveluja.

4 §. Finanssivalvonnan luettelo palveluntarjoajista ja Finanssivalvonnan määräystenantovaltuus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sijoittajien aseman turvaamiseksi Finanssivalvonnan julkisesta luettelosta, josta sijoittajat voisivat tarkistaa, että mahdollinen palveluntarjoaja on ilmoittautunut valvojalle palveluntarjoajaksi. Palveluntarjoajan tulisi myös esittää Finanssivalvonnan selvitys siitä, että se on järjestänyt toimintansa luotettavasti. Selvitykseen tulisi liittää ainakin kuvaus asiakkaan rahavarojen ja rahoitusvälineiden säilyttämisjärjestelyistä, lain edellyttämän kirjanpidon toteutuksesta ja kuvaus käytettävistä raportointijärjestelmistä, joilla palveluntarjoaja hoitaa asiakas- ja viranomaisraportoinnin.

Pykälän 2 momentissa Finanssivalvonnan säädettäisiin oikeus antaa tarkempia määräyksiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä sekä 10 §:ssä säädetyistä osakesäästötilin kirjanpidon mukaisten tietojen esittämisestä asiakkaalle sopimussuhteen aikana.

5 §. Säästösuoritusten tekeminen, säästövarojen tuottojen maksaminen ja säästövarojen nostaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rajauksesta, jonka mukaan osakesäästötilille voidaan tallettaa vain rahavaroja enintään 50 000 euron määrä. Talletusten enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin kuitenkin huomioon myös tililtä tehdyt nostot, jolloin osakesäästötililtä varoja nostettaessa tulee eritellä tuottojen ja sijoitetun pääoman osuus vastaavasti kuin tuloverolain 53 b §:ssä on säädetty. Osakesäästötilin enimmäisraja voi siten täytyä ja alentua toistuvasti riippuen tilitapahtumien suunnasta ja määrästä. Palveluntarjoajan tulisi käytettävissä olevin keinoin pyrkiä valvomaan ja varmistamaan, ettei tilille voida tallettaa varoja yli sallitun enimmäismäärän. Mikäli edellä mainituista toimenpiteistä huolimatta raja ylittyisi, tulee palveluntarjoajan välittömästi ryhtyä toimiin ylimenevän osuuden siirtämiseksi pois tililtä. Momentissa viitattaisiin 6 §:ssä lueteltuihin sijoituskohteisiin, jotka rajaavat sallittujen sijoitusten joukkoa. Sijoittaja voisi kuitenkin itse päättää ajankohdan, jolloin haluaa esimerkiksi ostaa

säästövaroilla 6 §:ssä tarkoitettuja osakkeita. Sijoitusten oston ja myynnin välisenä aikana rahavarat säilytettäisiin osakesäästötillillä. Mikäli sijoittaja päättäisi nostaa varat osakesäästötilliltä, tulkittaisiin se verotuksen laukaisevaksi varojen nostoksi.

Pykälän 2 *momentissa* tarkennettaisiin edelleen osakesäästötillin käyttötarkoitusta. Rajauksesta johtuen sijoittaja ei voisi esimerkiksi siirtää olemassa olevia sijoituksiaan suoraan osakesäästötilliin liitettyyn säilytykseen. Sopimukseen liittyvä rahatili ja säilytys, kuten myös sijoitukset, olisivat aina suoraan sijoittajan nimissä. Sääntely ei kuitenkaan estäisi esimerkiksi ulkomaisiin sallittuihin sijoituskohteisiin tehtävien sijoitusten alisäilyttämistä paikallisten säilytysjärjestelyjen mukaisesti.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin pääsääntöisesti noudatettavasta periaatteesta, jonka mukaisesti sijoituksiin liittyvät maksut ja rahaliikenne kulkisi aina osakesäästötillin rahatilin kautta. Tällä varmistettaisiin, että palveluntarjoaja voisi pitää aukottomasti kirjanpitoa tilin tapahtumista. Poikkeuksen pääsäännöstä muodostaisivat vain sellaiset varat, jotka ovat tulleet osakesäästötilliin liitettyyn säilytykseen esimerkiksi yhtiötapahtuman perusteella rahastoantina tai vaikkapa osakkeiden muodossa maksettuna osinkona jo tilillä olevaan aiempaan omistukseen perustuen.

Pykälän 4 *momentissa* säädettäisiin sijoittajan oikeudesta nostaa osa tai kaikki säästövarat päättämänään ajankohtana. Palveluntarjoajat eivät voisi asettaa nostojen määrälle rajoituksia. Palveluntarjoajilla olisi kuitenkin mahdollisuus ottaa hinnoittelussaan huomioon osakesäästötillin käytön aktiivisuus ja nostojen aiheuttamat kustannukset.

6 §. Säästövarojen sijoittaminen. Pykälän 1 *momentissa* lueteltaisiin osakesäästötillin sijoituskohteina sallitut arvopaperit. Lähtökohtaisesti sijoituskohteiden tulisi olla joko kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla tai vastaavan kaupankäynnin kohteena monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä. Sallittujen sijoituskohteiden joukko on rajattu viittauksella arvopaperimarkkinain 2 luvun 1 §:n 1 kohtaan, joka käytännössä rajaa kohteet osakkeisiin tai niitä vastaaviin osuuksiin. Viittaus rajaa sallittujen sijoituskohteiden ulkopuolelle muun muassa sijoitusrahastolaissa tarkoitetut rahasto-osuudet sekä niihin rinnastettavat yhteissijoitusyrityksen osuudet. Rajaus sulkee näin myös kaupankäynnin kohteeksi otetut rahasto-osuudet ja yhteissijoitusyrityksen osuudet, kuten kaupankäynnin kohteeksi otetut indeksiosuusrahastot (*ETF, Exchange traded fund*) sallittujen kohteiden ulkopuolelle, vaikka niiden juridinen yhtiömuoto olisi osakeyhtiö. Pääsäännöstä poiketen 1 momentin 2 *kohdassa* sallittaisiin kuitenkin esimerkiksi listautumisanneissatarjottavat arvopaperit, jotka on tarkoitettu ottaa kaupankäynnin kohteeksi vuoden kuluessa liikkeeseenlaskusta.

Pykälän 2 *momentissa* täsmennettäisiin, että sallittujen sijoituskohteiden joukkoon luettaisiin myös sellaiset arvopaperit, jotka on saatu sallittujen sijoituskohteiden perusteella. Tällainen saanto voisi olla esimerkiksi säännellyllä markkinalla kaupankäynnin kohteena olevan yhtiön osingon maksu yhtiön noteeraamattoman tytäryhtiön osakkeilla. Edellytyksenä kuitenkin olisi, että myös tällaiset arvopaperit on tarkoitettu ottaa kaupankäynnin kohteeksi. Ellei viimeksi mainittu edellytys täytyisi, sijoittajan tulisi ryhtyä toimiin viipymättä myydäkseen tällaiset arvopaperit. Kun velvoitteelle ei ole asetettu tarkempaa aikarajaa, jäisi palveluntarjoajan käytettävissä olevaksi keinoksi kirjallisen huomautuksen antaminen asiakkaan jättäessä toimimatta sääntelyn edellyttämällä tavalla ja viimeisenä keinona irtisanoa tällaisen asiakkaan osakesäästötillisopimus.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin kielto sijoittaa sellaisiin arvopapereihin, joiden liikkeeseenlaskijassa sijoittajalla on kymmenen prosentin suora tai välillinen äänivalta taikka omistus muutoin ylittää kymmenen prosentin määrän. Yli kymmenen prosentin ääniosuus tulkittaisiin

tässä laissa tarkoitetuksi huomattavaksi vaikutusvallaksi. Säännöksellä varmistettaisiin, että erityiselle säästötilille ei voisi ohjata sijoituksia sellaisissa yhtiöissä, joissa sijoittaja käyttää huomattavaa vaikutusvaltaa tai määräysvaltaa. Määräysvallan käyttäminen on määritelty arvopaperimarkkina-laissa ja kirjanpito-laissa (1336/1997). Huomattavan vaikutusvallan laskemisessa huomioitaisiin henkilön lähipiiriin omistukset. Lähipiiriin kuuluvaksi laskettaisiin tässä määräysvallassa oleva yhteisöt, joissa henkilö käyttää yli 50 prosentin äänivaltaa omistuksen tai sopimuksen perusteella sekä sellaiset osaomistusyhteisöt, joissa henkilöllä on suoraan tai välillisesti määräysvaltayhteisöjen kautta yli 10 prosentin äänivalta. Lähipiiriin laskettaisiin kuuluvaksi myös henkilön suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa olevien edunvalvottavien, joiden puolesta henkilö voi käyttää äänivaltaa, omistukset. Lähipiiriin katsottaisiin kuuluvaksi myös henkilön kanssa samassa taloudessa asuva avio- tai avopuoliso.

Pykälän 4 momentissa olisi tarkemmin säädetty omistusosuuden laskemisessa huomioitavista omistuksista.

Pykälän 5 momentissa olisi tarkennuksena säädetty säästäjän velvollisuudesta myydä sellaiset arvopaperit, jotka eivät täytä pykälässä säädettyjä vaatimuksia. Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi, omistusosuuden noustessa yli laissa säädetyn 10 prosentin rajan. Säästäjän tulisi aina ensisijaisesti myydä tällainen omistus laissa tarkoitetulla kauppapaikalla. Mikäli myynti ei olisi kuitenkaan mahdollista, voidaan arvopaperit poikkeuksellisesti jättää säilytykseen osakesäästötilin yhteyteen.

7 §. Säästövarojen säilyttäminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleisistä säilyttämiseen sovellettavista periaatteista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin informatiivisena viittauksena sijoituspalvelulain 9 luvun soveltumisesta säästövarojen säilyttämiseen.

8 §. Palveluntarjoajan menettelytapavelvoitteet. Pykälässä tarkennettaisiin vielä sijoituspalvelulain menettelytapojen soveltamista osakesäästötilin palveluntarjoajaan. Lain lähtökohtaisen perusajatuksen mukaisesti osakesäästötilin palveluntarjoaja noudattaa sijoituspalvelulain menettelytapasäännöksiä tarjotessaan osakesäästötilin yhteydessä sijoituspalvelulain mukaisia palveluja.

9 §. Asiakkaan tunteminen. Pykälässä säädettäisiin palveluntarjoajan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvistä velvollisuuksista ja niihin liittyen asiakkaan tunnistamisesta ja tuntemisesta. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnasta säädetään laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). Palveluntarjoajat, jotka saisivat tarjota osakesäästötiliä, ovat edellä mainitussa laissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia ja niihin sovelletaan muun muassa säännöksiä asiakkaan tunnistamisesta ja tuntemisesta.

10 §. Osakesäästötilin kirjanpito sekä tiedot tuotoista ja kuluista sopimussuhteen aikana. Pykälässä säädettäisiin osakesäästötilin palveluntarjoajan kirjanpitovelvollisuudesta ja asiakkaalle sopimussuhteen aikana vuosittain annettavista tiedoista. Osakesäästötilisopimuksen palveluntarjoajaan soveltuu sijoituspalvelulaissa säädetty tiedonantovelvollisuus sijoituksiin liittyvistä kuluista ja veloituksista. Osakesäästötiliin liittyy lisäksi kirjanpitoa säästäjän tekemien rahasuoristusten ja nostojen määrästä ja muun muassa tilille maksetuista osingoista. Kirjanpidon merkitys asiakkaalle korostuu erityisesti silloin, jos sopimus kestää pitkiä aikoja. Sijoittajan voisi olla vaikea säilyttää tiedot tapahtumista ja hankintahintaan tai muihin kuluihin liittyvät tiedot ja tositteet. Kun palveluntarjoaja ylläpitää kirjanpitoa ja säilyttää siihen liittyvän aineiston viiden vuoden ajalta, helpottuu sijoittajan tehtävä vastaavasti. Kulujen merkitystä sijoitusten todellisen tuoton laskennassa on korostettu useassa yhteydessä. On tärkeää, että pal-

veluntarjoaja kerää vuosittaiseen raporttiin kaikki sijoittajalta perityt kulut, maksut ja palkkiot, jotta sijoittajan on mahdollista arvioida sijoitustensa kannattavuutta. Lain 4 §:ssä Finanssivalvonnalle on annettu oikeus antaa tarkempia määräyksiä tässä tarkoitettujen tietojen esittämisestä. Esittäminen käsittää tässä myös esimerkiksi laskentamallien ohjeet.

11 §. Osakesäästöttilisopimuksen sisältö. Pykälässä säädettäisiin osakesäästöttilisopimuksen vähimmäissisällöstä. Sopimuksen sisältö heijastelisi tarjottavaa palvelua ja sopimukseen voitaisiin liittää myös muita sijoituspalveluja, kuten omaisuudenhoitoa. Sopimuksesta tulisi kuitenkin käydä ilmi, että siihen sovelletaan tätä lakia. Jos sopimukseen liitettäisiin muita palveluja, ne tulisi erottaa selkeästi omaksi osuudekseen. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös, että lain kielto useammasta kuin yhdestä samanaikaisesti voimassaolevasta osakesäästöttilisopimuksesta, ei koske tilanteita, joissa säästäjä vaihtaa palveluntarjoajaa.

12 §. Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa osakesäästöttilisopimus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääsäännöstä, jonka mukaan palveluntarjoaja ei saa irtisanoa osakesäästöttilisopimusta muissa kuin 2 ja 3 momentissa säädettävissä poikkeustilanteissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa palveluntarjoajan pitää olla mahdollista päättää sopimussuhde, joko siitä itsestään johtuvista syistä tai sitten asiakkaan sopimuksen vastaisen menettelyn vuoksi. Jotta sopimus voitaisiin irtisanoa asiakkaasta johtuvista syistä, on sopimuksen rikkomisen oltava erityisen moittittavaa tai toistuvaa, eikä asiakas kirjallisesta huomautuksesta huolimatta korjaa tilannetta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa mainituissa tilanteissa omaisuuden rahaksi muuttamisessa noudatettavista menettelyistä.

13 §. Säästäjän oikeus irtisanoa osakesäästöttilisopimus ja palveluntarjoajan vaihtaminen. Pykälässä säädettäisiin säästäjän oikeudesta irtisanoa osakesäästöttilisopimus ja palveluntarjoajan vaihtamisesta. Sijoittajan irtisanomisoikeus ei edellyttäisi mitään erityistä perustelua. Sijoittajalla olisi siten mahdollisuus vaihtaa palveluntarjoajaa halutessaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin irtisanomisilmoituksen tekemisestä etukäteen kirjallisesti. Sijoittajan tulisi ohjeistaa varojen siirrosta joko uudelle palveluntarjoajalle, jolloin varoja ei tarvitse realisoida välillä tai mikäli tällaista palveluntarjoajaa ei nimetä, tulkittaisiin irtisanominen samalla tilin lopettamiseksi ja varat tulisi realisoida.

14 §. Säästämisen keskeyttäminen. Pykälässä säädettäisiin sijoittajan oikeudesta keskeyttää säästäminen osakesäästöttilille aina halutessaan huolimatta mahdollisista säännöllisistä säästämissuunnitelmista. Säästämisen keskeyttäminen ei aiheuttaisi sopimuksen ehtojen muutosta. Palveluntarjoajalla olisi kuitenkin oikeus tarkistaa tällaisenkin sopimuksen palvelumaksujen tasoa ja sopimusehtoja samassa yhteydessä, kun se tarkistaa muidenkin osakesäästöttiliasiakkaidensa vastaavia sopimusehtoja.

15 §. Osakesäästöttilisopimuksen lakkaaminen säästäjän kuoleman johdosta ja lahjoituskielto. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin osakesäästöttilin lakkaamisesta säästäjän kuoleman johdosta. Osakesäästöttilisopimusta ei voisi jatkaa kuolinpesän nimissä. Säännöksen tarkoituksena olisi todeta informatiivisesti perillisten verovelvollisuuden syntyminen. Osakesäästöttilin säästövarat kuuluisivat tällaisessa tilanteessa kuolinpesän varoihin ja tulisivat jaettavaksi perinnönjakosäännösten mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nimenomainen kielto lahjoittaa osakesäästötiselopimuklen tarkoitamaa varallisuutta kokonaan tai osittain. Kiellon vastainen lahjoitus rinnastuisi varojen nostoon osakesäästötiseliltä.

16 §. *Suhde sijoituspalvelulakiin ja vahingonkorvausvelvollisuus.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin informatiivisena säännöksenä sijoituspalvelulain toiminnan järjestämistä koskevien säännösten ja vahingonkorvausvelvollisuuden soveltamisesta osakesäästötiselopimukseen liittyvien sijoituspalvelujen tarjoamiseen. Sijoituspalvelulain menettelytapasäännösten soveltamisesta on säädetty lisäksi 8 §:ssä.

17 §. *Valvonta ja hallinnolliset seuraamukset.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Finanssivalvonta toimii valvovana viranomaisena.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin seuraamuksesta tämän lain 5 §:n 1 momentissa säädetyin 50 000 euron rajan rikkomisesta, 10 §:n mukaisen kirjanpitovelvollisuuden rikkomisesta sekä lain 11 §:n mukaisen osakesäästötiselopimuklen yhteydessä otettavan säästäjän vakuutuksen laiminlyönnistä. Palveluntarjoajan velvollisuus on pyrkiä käytettävissä olevin keinoin selvittämään ja varmistamaan, ettei säästäjällä ole samaan aikaan voimassa muita osakesäästötiselopimuklen ja yhtenä varmistuskeinona sopimukseen otettaisiin myös säästäjän antama vakuutus siitä, ettei muita sopimuklen ole voimassa. Seuraamusmaksu korostaisi myös asiakkaalle annettavan kirjanpidon huolellista toteuttamista. Pykälässä esitettäisiin seuraamuklen määrän määräytyvän Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n 1 momentin mukaisesti. Muun muassa sijoituspalvelulain 15 luvun 2§:n 6 momentin 8 kohdassa vastaava seuraamusmaksu on säädetty sijoituspalvelulain 10 luvun menettelytapavelvoitteiden vastaisesta menettelystä, joihin sisältyy myös tiedonantovelvollisuuden ja raportointivelvollisuuden rikkominen. Kansallisen seuraamusmaksun taso on maltillisempi kuin mitä seuraamusmaksusta on säädetty Finanssivalvonnasta annetun lain 41 §:ssä, joka perustuu Euroopan laajuiseen sääntelyyn.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain rikkomisesta säädetään mainitussa laissa ja Finanssivalvonnasta annetussa laissa.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin hallinnollisten seuraamuklen määräämisessä noudatettaviin Finanssivalvonnasta annetun lain sovellettaviin säännöksiin.

Pykälän 5 momentissa viitattaisiin vastaavasti kuin rahanpesun estämisestä 3 momentissa kyseisiin sijoituspalvelulain säännösten rikkomuklen seuraamuklen.

18 §. *Voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

1.2 Laki Finanssivalvonnasta

40 §. *Seuraamusmaksu.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin myös 1. lakiehdotuklen osakesäästötiselin kirjanpitoa koskevan 10 §:n rikkomisesta määrättävään seuraamukseen.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2019. Osakesäästötiselille ei voida kuitenkaan ottaa vastaan varoja ennen 1 päivää tammikuuta 2020.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

3.1 Hallinnolliset seuraamukset

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan lainvastaisesta teosta määrättävä maksu ei ole perustuslain 81 §:n mukainen vero tai maksu vaan rangaistusluonteinen taloudellinen seuraamus. Valiokunta on asiallisesti rinnastanut rangaistusluonteisen rahamääräisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen (PeVL 4/2004 vp, s. 7, PeVL 32/2005 vp, s. 2, PeVL 55/2005 vp, s. 2 ja PeVL 17/2012 vp s. 6). Hallinnollisen seuraamuksen yleisistä perusteista on säädettävä perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määrittämiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Laissa on valiokunnan mukaan täsmällisesti ja selkeästi määriteltävä seuraamuksen ja sen suuruuden perusteista ja oikeusturvasta samoin kuin lain täytäntöönpanon perusteista (PeVL 32/2005 vp, s. 2—3, PeVL 55/2005 vp, s. 2, PeVL 57/2010 vp, s. 2 ja PeVL 17/2012 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunta on todennut, että vaikka perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus ei sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, tarkkuuden yleistä vaatimusta ei kuitenkaan voida tällaisen sääntelyn yhteydessä sivuuttaa (PeVL 9/2012 vp, s. 2, PeVL 57/2010 vp, s. 2 ja PeVL 74/2002 vp, s. 5).

Esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi seuraamusmaksua koskeva säännös, joka on luonteeltaan hallinnollinen seuraamus. Seuraamusmaksun määrittämisestä, määräämistä jättämisestä, määrästä, hallinnollisen seuraamuksen julkistamisesta sekä täytäntöönpanosta ja muutoksenhausta Finanssivalvonnan päätökseen säädetään Finanssivalvonnasta annetussa laissa.

Ehdotuksen mukaan Finanssivalvonta voisi määrätä seuraamusmaksun sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo osakesäästötilin kirjanpitoon liittyvän velvollisuuden. Palveluntarjoajan ylläpitämän kirjanpidon tarkoituksena on mahdollistaa verotuksen oikeellisuus jopa vuosikymmenten kuluttua alkuperäisestä rahoitusvälineen kaupasta. Tämän vuoksi kirjanpidon ylläpitoon liittyvät vakavat rikkomukset voivat vaarantaa verotuksen toteutumisen. Ehdotettu säännös on perustuslain mukainen.

3.2 Määräyksenantovaltuus

Perustuslain 80 §:n mukaan myös muu viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että Finanssivalvonta voi antaa määräyksiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä ja tietojen esittämisestä. Perustuslakivaliokunta on pitänyt useassa yhteydessä mahdollisena tämän tyyppisen määräyksenantovallan osoittamista Finanssivalvonnalle tai sen edeltäjille (esimerkiksi PeVL 28/2008 vp, PeVL 17/2004 vp ja PeVL 67/2002 vp). Finanssivalvonnalle on säädetty samankaltaisia valtuuksia esimerkiksi sijoitusrahastolaissa ja luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014).

Ehdotetut määräyksenantovaltuudet ovat soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattuja eivätkä ne ole perustuslain kannalta ongelmallisia.

3.3 Elinkeinoharjoittamisen vapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla. Perustuslakivaliokunta on käytännössään pitänyt elinkeinovapautta pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraistamisen olevan poikke-

uksellisesti mahdollista (ks. esim. PeVL 48/2017 vp, PeVL 46/2016 vp, s. 3 ja PeVL 13/2014 vp, s. 2).

Luvanvaraisuudesta on valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Laissa säädettävien elinkeinovapauden rajoitusten tulee olla täsmällisiä ja tarkkarajaisia, minkä lisäksi rajoittamisen laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Sääntelyn sisällön osalta perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että säännökset luvan edellytyksistä ja pysyvyydestä antavat riittävän ennustettavuuden viranomaistoiminnasta. Tältä kannalta merkitystä on muun muassa sillä, missä määrin viranomaisen toimivaltuudet määräytyvät sidotun harkinnan, missä määrin tarkoituksenmukaisuusharkinnan mukaisesti (ks. mm. PeVL 48/2017 vp, PeVL 46/2016 vp, PeVL 69/2014 vp, s. 2, PeVL 65/2014 vp, s. 2 ja PeVL 22/2014 vp, s. 4—5).

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttuvana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen (PeVL 46/2016 vp, PeVL 13/2014 vp, s. 3).

Esityksen 1. lakiehdotuksen mukaan osakesäästötilin palveluntarjoajan tulee rekisteröityä Finanssivalvonnan ylläpitämään rekisteriin. Ehdotetun kaltainen rekisteröitymisvelvollisuus on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä rinnastettu luvanvaraisuuteen (PeVL 15/2008 vp, PeVL 45/2001 vp ja PeVL 24/2000 vp).

Osakesäästötiliä saavat tarjota vain toimijat, joilla on luottolaitostoimilupa tai sijoituspalveluyrityksen toimilupa ja jotka ovat lisäksi rekisteröityneet Finanssivalvonnan rekisteriin (osakesäästötililain 4 §). Palveluntarjoajat voivat olla myös Euroopan talousalueen luottolaitoksia tai sijoituspalveluyrityksiä. Rekisteröitymisvelvollisuutta on edellytetty sekä sijoittajansuojaksi että verottajan tiedonsaantimahdollisuuksien turvaamiseksi huomioiden myös mahdolliset ulkomaiset palveluntarjoajat. Finanssivalvonnalla on lisäksi rekisteröinnin kautta mahdollisuus seurata osakesäästötiliä tarjoavien palveluntarjoajien joukkoa.

Hallitus katsoo, että ehdotetut lait voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

osakesäästötilistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltaamisala

Tätä lakia sovelletaan säästämistä koskevaan sopimukseen, jonka ehtojen mukaan rahavarat tulee tallettaa sopimuksessa nimetylle säästäjän henkilökohtaiselle tilille edelleen sijoitettavaksi tässä laissa määriteltäviin sijoituskohteisiin.

Osakesäästötiliin liittyvän sijoituspalvelun tarjoamiseen sovelletaan lisäksi, mitä siitä muualla laissa säädetään.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *palveluntarjoajalla* sitä, jolla on 3 §:n nojalla oikeus tarjota osakesäästötilisopimusta;
- 2) *säästäjällä* luonnollista henkilöä, joka on tehnyt säästämissopimuksen palveluntarjoajan kanssa;
- 3) *osakesäästötilillä* talletuspankissa tai ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa olevassa sivuliikkeessä olevaa tiliä, jolle säästäjä tekee sopimuksen mukaisesti rahasuorituksia;
- 4) *säästövaroilla* säästäjän osakesäästötilille tekemiä rahasuorituksia sekä niiden sijoittamiseksi hankittuja sijoituskohteita ja niiden sijoittamisesta kertyneitä tuottoja.

3 §

Oikeus tarjota osakesäästötilisopimusta

Oikeus tarjota osakesäästötilisopimusta on:

- 1) luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) tarkoitetulla talletuspankilla ja ulkomaisella ETA-luottolaitoksella;
- 2) sijoituspalvelulaissa (747/2012) tarkoitetulla sijoituspalveluyrityksellä ja ulkomaisella ETA-sijoituspalveluyrityksellä.

4 §

Finanssivalvonnan luettelo palveluntarjoajista ja Finanssivalvonnan määräystenantovaltuus

Finanssivalvonta ylläpitää luetteloa tämän lain mukaisista palveluntarjoajista. Palveluntarjoaja saa tarjota osakesäästötilisopimuksia ilmoitettuaan siitä Finanssivalvonnalle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti vähintään kuukautta ennen toiminnan aloittamista ja siihen on liitettävä riittävä ja luotettava selvitys toiminnan järjestämisestä lain edellyttämällä tavalla.

Finanssivalvonta voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoitusvelvollisuuden täyttämisestä sekä 10 §:ssä tarkoitettujen tietojen esittämisestä.

5 §

Säästösuoritusten tekeminen, säästövarojen tuottojen maksaminen ja säästövarojen nostaminen

Palveluntarjoaja saa osakesäästötisopimuksen nojalla vastaanottaa osakesäästöttilille rahavaroja enintään 50 000 euron määrään asti. Varat on vastaanotettava sopimuksessa yksilöidylle henkilökohtaiselle rahatilille eli osakesäästöttilille. Varoja voidaan sijoittaa 6 §:ssä lueteltuihin sijoituskohteisiin. Sijoituskohteet hankitaan säästäjän nimiin.

Osakesäästöttiliin liitettyyn henkilön nimissä olevaan säilytykseen ei saa vastaanottaa muita kuin sopimuksessa mainittuja varoja, jotka on hankittu osakesäästöttilin säästövaroilla. Tilisopimuksesta on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, käytävä ilmi, että:

1) osakesäästöttiliä saadaan käyttää ainoastaan osakesäästöttilin säästövarojen vastaanottamiseen säästäjältä, säästövarojen sijoittamisesta johtuvien maksujen suorittamiseen ja sijoitusten myynnistä saatujen varojen vastaanottamiseen. Palveluntarjoaja saa lisäksi veloittaa tililtä tilisopimuksen mukaiset kulut ja palkkiot;

2) käyttöoikeus tilillä oleviin varoihin kuuluu säästäjälle.

Palveluntarjoajan on huolehdittava siitä, että säästövarojen sijoittamisesta saadut osingot sekä sijoituskohteiden ja niihin liittyvien oikeuksien luovutuksesta kertyvät varat suoritetaan osakesäästöttilille, jollei varoja välittömästi sijoiteta uudelleen.

Säästövarat ovat nostettavissa koska tahansa säästäjän päätöksen mukaisesti yhdessä tai useammassa erässä.

6 §

Säästövarojen sijoittaminen

Säästövarat on sijoitettava yhteen tai useampaan seuraavista sijoituskohteista:

1) arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettu arvopaperi, joka on kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annettussa laissa (1070/2017) tarkoitettulla säännellyllä markkinalla tai mainitussa laissa tarkoitettussa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä Euroopassa tai Euroopan talousalueen ulkopuolella siihen rinnastettavan kaupankäynnin kohteena ja jonka liikkeeseenlaskija on velvollinen noudattamaan arvopaperimarkkinalain 3—10 luvun tai kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 5 luvun 3 §:n mukaista taikka niihin rinnastettavaa tiedonantovelvollisuutta;

2) arvopaperimarkkinalain 2 luvun 1 §:n 1 kohdassa tarkoitettu arvopaperi, jonka liikkeeseenlaskuehdoissa on sitouduttu saattamaan arvopaperit kaupankäynnin kohteeksi yhden vuoden kuluessa liikkeeseenlaskusta edellä 1 kohdassa mainituissa kaupankäyntijärjestelmissä.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin sijoituksiin luetaan myös kohdassa mainittujen arvopaperien liikkeeseenlaskijoiden yhtiötapahumien perusteella merkityt arvopaperit, joiden liikkeeseenlaskuehdoissa on sitouduttu saattamaan arvopaperit kaupankäynnin kohteeksi yhden vuoden kuluessa niiden liikkeeseenlaskusta kohdassa mainituissa kaupankäyntijärjestelmissä.

Säästövaroja ei saa kuitenkaan sijoittaa sellaisiin arvopaperimarkkinalaissa tarkoitettuihin arvopapereihin, joiden liikkeeseenlaskijan kaikkien osakkeiden määrästä tai äänivallasta säästäjä omistaa tai voi käyttää omistukseen rinnastettavaa päätösvaltaa suoraan tai välillisesti vähintään yhden kymmenesosan osuudella.

Osakeomistuksen määrää laskettaessa huomioidaan myös arvopaperimarkkinalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla säästäjän määräysvallassa olevat yhteisöt sekä sellaiset yhteisöt,

joissa säästäjällä yksin tai yhdessä määräysvalta yhteisönsä kautta suoraan tai välillisesti on vähintään yhden kymmenesosan omistusosuus.

Säästäjän on ryhdyttävä viipymättä toimiin sellaisten sijoitusten, jotka eivät täytä tässä pykälässä säädettyjä edellytyksiä, myymiseksi.

7 §

Säästövarojen säilyttäminen

Palveluntarjoajan on järjestettävä osakesäästötiliin liittyvien säästövarojen säilytys, käsittely ja selvitys luotettavalla tavalla siten, ettei ole vaaraa niiden sekoittumisesta palveluntarjoajan omiin tai palveluntarjoajan toisen asiakkaan varoihin.

Varojen säilyttämiseen sovelletaan mitä sijoituspalvelulain 9 luvussa säädetään asiakasvarojen säilyttämisestä.

8 §

Palveluntarjoajan menettelytapavelvoitteet

Palveluntarjoajan on noudatettava mitä sijoituspalvelulain 10 luvussa säädetään sijoituspalvelun tarjoajan noudatettavista menettelytavoista asiakassuhteessa ja 11 luvussa sijoittajien korvausrahastosta.

9 §

Asiakkaan tunteminen

Palveluntarjoajan on tunnettava asiakkaansa ja tunnistettava henkilö, joka toimii asiakkaan lukuun. Palveluntarjoajalla on oltava riittävät riskienhallintajärjestelmät, joilla se voi arvioida asiakkaista toiminnalle aiheutuvia riskejä. Palveluntarjoajan on viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä siten kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain (444/2017) 4 luvun 1 §:ssä säädetään.

Asiakkaan tuntemisesta säädetään lisäksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa.

10 §

Osakesäästötilin kirjanpito sekä tiedot tuotoista ja kuluista sopimussuhteen aikana

Palveluntarjoajan tiedonantovelvollisuuteen sovelletaan mitä sijoituspalvelulain 10 luvun 5 §:ssä säädetään sijoituspalveluyrityksen tiedonantovelvollisuudesta. Palveluntarjoajan on pidettävä kirjanpitoa osakesäästötilin tapahtumista ja säästövaroilla hankituista varoista hankinta- ja myyntihintoineen sekä annettava säästäjälle vähintään kerran vuodessa tieto säästövaroista ja niiden tuotosta, perityistä kuluista ja palkkioista sekä muista sellaisista sopimusta koskevista seikoista, joilla on säästäjälle olennaista merkitystä.

Kirjanpito tulee säilyttää viiden vuoden ajan ja vähintään viisi vuotta sopimuksen päättymisestä lukien.

11 §

Osakesäästötilisopimuksen sisältö

Osakesäästötilisopimuksessa on todettava ainakin:

- 1) sopimuksen osapuolet;
- 2) kaikki sopimuksen nojalla perittävät maksut ja muut kulut sekä näiden määräytymisperusteet;
- 3) sijoituskohteet, joihin säästövaroja voidaan sijoittaa;
- 4) 13 §:n mukainen säästäjän oikeus irtisanoa sopimus ja 14 §:n mukainen oikeus keskeyttää säästäminen;
- 5) sopimukseen liittyvän osakesäästötilin tilinumeron ja tiliin liitetyn säilytystilin numero;
- 6) tieto siitä, miten sijoitettujen säästövarojen arvo lasketaan 12 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa;
- 7) säästäjän vakuutus siitä, ettei hänellä ole muita voimassa olevia osakesäästötilisopimuksia.

Sopimus on päivättävä ja sopimuksesta on käytävä ilmi, että siihen sovelletaan tätä lakia. Mitä edellä 1 momentin 7 kohdassa säädetään ei sovelleta tämän lain 13 §:ssä tarkoitettuun palveluntarjoajan vaihtamisesta johtuvaan väliaikaiseen tilanteeseen.

12 §

Palveluntarjoajan velvollisuus irtisanoa osakesäästötilisopimus

Palveluntarjoaja ei saa irtisanoa osakesäästötilisopimusta lukuun ottamatta 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja tapauksia.

Jos palveluntarjoaja on asetettu selvitystilaan, yrityssaneeraukseen tai konkurssiin taikka on muuten menettänyt oikeutensa tarjota säästämissopimuksia, palveluntarjoajan, selvitysmiesten tai konkurssipesän on viivytyksettä irtisanottava sopimus ja siirrettävä säästövarat säästäjän ilmoittamalle toiselle palveluntarjoajalle. Palveluntarjoajan on irtisanottava osakesäästötilisopimus myös, jos säästäjä jättää toistuvasti tai törkeää huolimattomuutta osoittaen noudattamatta osakesäästötilisopimuksen ehtoja, eikä kirjallisesta huomautuksesta huolimatta korjaa rikkomusta. Irtisanomisilmoitukseen on liitettävä kehoitus ilmoittaa palveluntarjoajalle, selvitysmiehille tai konkurssipesälle tässä laissa tarkoitettu palveluntarjoaja, jonka kanssa säästäjä on tehnyt uuden osakesäästötilisopimuksen tai jolle säästövarat muutoin voidaan siirtää. Irtisanomisilmoituksesta on käytävä ilmi 3 momentissa ilmoituksen tekemiselle säädetty määräaika ja seuraamukset, jos ilmoitusta ei tehdä.

Jos palveluntarjoaja, selvitysmiehet tai konkurssipesä eivät ole saaneet 2 momentissa tarkoitettua säästäjän ilmoitusta uudesta palveluntarjoajasta kolmen kuukauden kuluessa irtisanomisilmoituksen vastaanottamisesta, palveluntarjoajan, selvitysmiesten tai konkurssipesän on viivytyksettä muutettava säästövarat rahaksi ja suoritettava ne säästäjälle mahdollisista verotai muista seuraamuksista riippumatta. Jos säästövarojen arvo riippuu rahoitusmarkkinoilla tapahtuvista noteerauksista, arvo määräytyy palautettaessa tässä momentissa tarkoitettuna määräjän päättymispäivän myyntikurssin mukaisesti, jollei palveluntarjoajan ja säästäjän välillä ole toisin sovittu. Jos irtisanomisilmoituksen vastaanottamispäivästä ei voida esittää muuta selvitystä, postitse lähetetyn ilmoituksen katsotaan saapuneen säästäjälle seitsemäntenä päivänä sen lähettämisestä ja sähköisesti lähetetyn päivänä, jona se on lähetetty.

13 §

Säästäjän oikeus irtisanoa osakesäästötilisopimus ja palvelun tarjoajan vaihtaminen

Säästäjällä on oikeus irtisanoa osakesäästötilisopimus ja vaatia varojen siirtämistä sopimuksen päättymisestä lukien. Sopimuksen irtisanominen ei edellytä varojen realisointia, jos säästäjä on tehnyt toisen osakesäästötilisopimuksen, jolloin kertyneet säästövarat siirretään suoraan mainitun sopimuksen osapuolena olevalle palveluntarjoajalle.

Osakesäästötilisopimus on irtisanottava kirjallisesti. Irtisanomisilmoituksessa on mainittava, mille palveluntarjoajalle varat siirretään. Varat on siirrettävä 30 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Varat vastaanottaneen palveluntarjoajan on ilmoitettava säästäjälle viivytystä varojen vastaanottamisesta. Irtisanottu sopimus lakkaa, kun varat on siirretty irtisanomisilmoituksessa mainitulle palveluntarjoajalle. Jos saapumispäivästä ei voida esittää muuta selvitystä, postitse lähetetyn ilmoituksen katsotaan saapuneen palveluntarjoajalle seitsemäntenä päivänä sen lähettämistä ja sähköisesti lähetetyn päivänä, jona se on lähetetty.

14 §

Säästämisen keskeyttäminen

Säästäjällä on oikeus keskeyttää milloin tahansa suoritusten tekeminen osakesäästötilille. Sopimus jää tällöin voimaan muilta osin entisin ehdoin.

15 §

Osakesäästötilisopimuksen lakkaaminen säästäjän kuoleman johdosta ja lahjoituskielto

Sopimus lakkaa säästäjän kuollessa. Oikeus varoihin siirtyy säästäjän oikeudenomistajille. Osakesäästötilillä olevia varoja ei voi lahjoittaa osaksi tai kokonaisuudessaan. Kiellon vastainen lahjoitus rinnastuu varojen nostamiseen tililtä.

16 §

Suhde sijoituspalvelulakiin ja vahingonkorvausvelvollisuus

Mitä sijoituspalvelulaissa säädetään toiminnan järjestämisestä luotettavasti ja mitä sijoituspalvelulain 16 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään vahingonkorvausvelvollisuudesta, sovelletaan myös tämän lain mukaiseen palveluntarjoajaan tämän tarjotessa asiakkaalleen osakesäästötilin käyttämiseen liittyviä sijoituspalveluja.

17 §

Valvonta ja hallinnolliset seuraamukset

Tämän lain ja sen nojalla annettujen määräysten noudattamista valvoo Finanssivalvonta. Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettuja säännöksiä, joiden laiminlyönnistä tai rikkomisesta määrätään seuraamusmaksu, ovat tämän lain 5 §:n 1 momentissa säädetyn 50 000 euron rajan ylittäminen, 10 §:n säännökset osakesäästötilin kirjanpidosta sekä 11 §:n 1 momentin 7 kohdassa säädetyn säästäjän vakuutuksen laiminlyönti osakesäästötilisopimuksessa.

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain rikkomisesta säädetään mainitussa laissa ja Finanssivalvonnasta annetun lain 40 a §:ssä.

Hallinnollisten seuraamusten määräämisestä, julkistamisesta, täytäntöönpanosta ja käsitteystä markkinaoikeudessa säädetään Finanssivalvonnasta annetun lain 4 luvussa.

Sijoituspalvelujen tarjoamisesta ja toiminnan järjestämisestä on erikseen säädetty sijoituspalvelulaissa. Säännösten rikkomusten seuraamuksista on vastaavasti säännelty sijoituspalvelulaissa ja Finanssivalvonnasta annetussa laissa.

18 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Osakesäästötilille ei voida kuitenkaan ottaa vastaan varoja ennen 1 päivää tammikuuta 2020. Palveluntarjoaja ei saa aloittaa osakesäästötisopimuksen tarjoamista ennen kuin kolme kuukautta on kulunut 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisestä, jos ilmoitus on tehty ennen kuin lain voimaantulosta on kulunut kolme kuukautta.

2.

Laki

Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 40 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 241/2018 seuraavasti:

40 §

Seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu määrätään sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikoo arvopaperimarkkinalain 15 luvun 2 §:ssä, sijoituspalvelulain 15 luvun 2 §:ssä, kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 12 luvun 2 §:ssä, arvopaperitileistä annetun lain 15 §:ssä, arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta annetun lain 8 luvun 6 §:ssä, maksulaitoslain 48 a §:ssä, vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain 22 luvun 2 §:ssä, sijoitusrahasitolain 144 b §:ssä, joukkorahoituslain 15 §:n 2 momentissa, luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 luvun 1 §:ssä, osakesäästötilistä annetun lain (/) 5 §:n 1 momentissa, 10 §:ssä tai 11 §:n 1 momentin 7 kohdassa, kriisinratkaisulain 18 luvun 1 §:ssä tai vakuutusten tarjoamisesta annetun lain 68 tai 71 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä tai päätöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Valtiovarainministeri Petteri Orpo

2.

Laki

Finanssivalvonnasta annetun lain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 40 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 241/2018 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 §

40 §

Seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu määrätään sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo arvopaperimarkkinalain 15 luvun 2 §:ssä, sijoituspalvelulain 15 luvun 2 §:ssä, kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 12 luvun 2 §:ssä, arvopaperitileistä annetun lain 15 §:ssä, arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta annetun lain 8 luvun 6 §:ssä, maksulaitoslain 48 a §:ssä, vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain 22 luvun 2 §:ssä, sijoitusrahastolain 144 b §:ssä, joukkorahoituslain 15 §:n 2 momentissa, luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 luvun 1 §:ssä tai kriisinratkaisulain 18 luvun 1 §:ssä tai vakuutusten tarjoamisesta annetun lain 68 tai 71 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä tai päätöksiä.

Seuraamusmaksu määrätään sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo arvopaperimarkkinalain 15 luvun 2 §:ssä, sijoituspalvelulain 15 luvun 2 §:ssä, kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 12 luvun 2 §:ssä, arvopaperitileistä annetun lain 15 §:ssä, arvo-osuusjärjestelmästä ja selvitystoiminnasta annetun lain 8 luvun 6 §:ssä, maksulaitoslain 48 a §:ssä, vaihtoehtorahastojen hoitajista annetun lain 22 luvun 2 §:ssä, sijoitusrahastolain 144 b §:ssä, joukkorahoituslain 15 §:n 2 momentissa, luottolaitostoiminnasta annetun lain 20 luvun 1 §:ssä, osakesäästötilistä *annetun lain (/) 5 §:n 1 momentissa, 10 §:ssä tai 11 §:n 1 momentin 7 kohdassa*, kriisinratkaisulain 18 luvun 1 §:ssä tai vakuutusten tarjoamisesta annetun lain 68 tai 71 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä tai päätöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

HE 279/2018 vp

Liite: Osake- ja sijoitussäästötili vertailumaissa

	Ruotsi	Norja	Tanska	Yhdistynyt kuningaskunta	Viro
Tili otettu käyttöön	1.1.2012	1.9.2017	1.1.2019	6.4.1999	2011
Avattujen tilien määrä (kpl)	2,8 miljoonaa	155 000 (vuodenvaihteessa 2017—2018)	N/A	Tietoa ei saatavilla	Tietoa ei saatavilla
Tilinhaltijoiden määrä (hlö)	2,1 miljoonaa	Tietoa ei saatavilla	N/A	22,15 miljoonaa (huhtikuussa 2016)	Tietoa ei saatavilla
Tilinhaltijoiden määrä suhteessa väestöön	19 %	3 % (vuodenvaihteessa 2017—2018)	N/A	34 %	Tietoa ei saatavilla
Tilien lukumäärä / hlö	Ei rajattu	Ei rajattu	Tietoa ei saatavilla	Yksi / hlö / vuosi	Ei rajattu
Kuka voi käyttää tiliä?	Luonnollinen henkilö tai kuolinpesä	Ainakin luonnollinen henkilö	Ainakin luonnollinen henkilö	Yhdistyneessä kuningaskunnassa vakituisesti asuva henkilö	Ainakin luonnollinen henkilö
Onko tilillä ikäraja?	Ei ikärajaa	18 vuotta, palveluntarjoaja voi sallia tilin avaamisen myös alaikäiselle	Tietoa ei saatavilla	18 vuotta, alaikäisille oma junior-tili, yläikäraja tietyille tilituotteille	Ei ikärajaa, palveluntarjoaja voi asettaa rajoitteita tilin avaamiselle

HE 279/2018 vp

	Ruotsi	Norja	Tanska	Yhdistynyt kuningaskunta	Viro
Sijoituksen yläraja vuodessa	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti	50 000 kruunua vuonna 2019 100 000 kruunua vuonna 2020 150 000 kruunua vuonna 2021 200 000 kruunua vuonna 2022	Yhteensä 20 000 puntaa eri tilien välillä verovuonna 2018—2019, mutta enintään 4 000 puntaa Lifetime ISA-tilille	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti
Sijoituksen alaraja	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti	Tietoa ei saatavilla	Ei ole, palveluntarjoaja voi määritellä tuotekohtaisesti	Ei ole, palveluntarjoajan voi määritellä tuotekohtaisesti
Keskimääräinen varallisuus tilillä	26 000 kruunua	Tietoa ei saatavilla	N/A	Tietoa ei saatavilla	Tietoa ei saatavilla
Keskimääräinen varallisuus tileillä koko maassa	707 miljardia kruunua (vuoden 2017 lopussa)	Tietoa ei saatavilla	N/A	588 miljardia puntaa (verovuonna 2016—2017)	Tietoa ei saatavilla
Käytössä oleva verotusmalli	<i>Schablonskatt</i> , laskennallinen verotus vuosittain	Lykätty luovutusvoittoverotus	Tilin tuottoon perustuva verotus	Ei veroa	Lykätty verotus
Tilillä sallitut rahoitusvälineet	Mm. käteisvarat, pörssilistatut osakkeet, rahasto-osuudet, joukkolainat, warrantit, johdannaiset	Mm. pörssilistatut osakkeet sekä sijoitusrahastot, joiden sijoituksista vähintään 80 prosenttia on pörs-siosakkeita	Mm. pörssinoteeratut osakkeet, osakeperusteiset sijoitusrahasto-osuudet	Mm. pankkitalletukset, osakkeet, osuudet rahastoista tai trusteista, joukkovelkakirjalainat, vertaislainat, joukkorahoitusinstrumentit	Mm. osakkeet, joukkovelkakirjalainat, sijoitusrahastot, indeksiin sidotut tai strukturoidut joukkovelkakirjalainat, jotkin henkivakuutus-sopimukset